

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34^e JAARGANG

WOENSDAG 17 AUGUSTUS 1949

No. 1684

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries.

Redacteur-Secretaris: C. van den Berg.

Plv. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;

F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	647
Sommaire, summaries	647
Belastingherziening 1949 en conjunctuur door <i>Dr F. W. C. Blom</i>	648
Monetaire aspecten van de afwikkeling der geldzuivering en de inning der heffingen door <i>H. W. J. Bosman</i>	649
Theorie en praktijk van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie door <i>Dr J. Buter</i>	653
Comité Maritime International II. Zijn werkzaamheid door <i>Prof. Mr J. Offerhaus</i>	653
Boekbespreking:	
<i>Dr H. J. A. Hormens: De bedrijfseconomische betekenis van de reclame, bespr. door Dr J. van Rees</i>	655
Boekaankondiging:	
<i>Yearbook of Labour Statistics 1947-1948</i>	656
Aantekening:	
<i>Het O.E.E.C.-verslag betreffende het Westeuropees herstel</i>	657
Geld- en kapitaalmarkt	660
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Juli 1949 door <i>V. Van Rompuy</i>	660
Statistieken:	
<i>Bankstaten</i>	661
<i>Stand van 's Rijks Kas</i>	662
<i>Inleggingen en terugbetalingen bij de spaarbanken in Nederland</i>	663
<i>Werkloosheid en werkverruiming in Nederland</i>	663
<i>In- en uitvoer van Indonesië</i>	663

DEZER DAGEN

prefereert men de zon. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties zwoegt optimistisch voort. Hij zag de kansen op een oorlog sterk verminderd. De harten van eventueel nerveuze vacantiëgangsters kunnen weer rustiger kloppen.

Ook de beheerder van het Europese hulpprogramma zoekt naar de goede kant van de dingen. Hij deed zijn best de gedachte aan een economische inzinking in zijn vaderland met wortel en tak uit te roeien. Ook hij putte daarbij kracht uit de vergelijking met de slechte verwachtingen, die men eerst had gehad.

Voor zijn optimisme zijn materiële argumenten aanwezig. „Niet in het snijden der padi” moge dan volgens Multatuli de diepere bevrediging liggen, het is niet te loochenen, dat de cijfers over het nationale inkomen in de Verenigde Staten, evenals die over de totale kasvoorraad bij de huishoudingen, de niet op een recessie beluste burger moed geven.

Aldus gesterkt, kan men een lichte bewolking verdragen. Is de troost over de verhoging van de benzineprijs ook niet, dat deze nog sterker had kunnen zijn en dat deze prijs in het buitenland veelal hoger is? Het denken in relaties heeft soms zijn voordelen.

Dat is ook gebleken uit de regeringsverklaring van het nieuwe Belgische kabinet. Een combinatie is gevormd, die anders denkt dan de vorige over de beste wijze om het economisch leven te koesteren, het befaamde economisch klimaat. Zij blijkt echter van zins alle aandacht te schenken aan de nog teré Benelux, voor welke het tijdstip van het verplanten naar de koude grond steeds meer gaat naderen.

De verhoudingen moeten dan echter goed zijn. Daarover nu is men het te Parijs, onder degenen die moeten trachten de Marshall-bedragen voor het volgend jaar te verdelen, nog niet eens. De Britse leeuw heeft zijn deel geëist; hij bleek daarbij bepaald geen bloedverwant van de vorst, die eens door Reinaert reeds met de verwijzing naar verborgen schatten kon worden bevredigd. De eis is concreet: een half miljard dollars boven de raming.

Ervaren raadslieden menen, dat men er slechts in zal slagen met Amerikaanse hulp, ditmaal bij de verdeling, de juiste proporties te vinden. Intussen meent „The Economist” dat men deze van verschillende kant bij de critiek op Groot-Brittannië reeds uit het oog heeft verloren. Het jongste hoofdartikel heeft de klank van een getergde leeuw.

Voor dergelijke geluiden voelt de Nederlandse Regering niet. Desondanks heeft zij duidelijk weten te maken, dat de gebeurtenissen op Java omstreeks het staken van het vuren haar hebben gehinderd. Het is kennelijk niet eenvoudig, om, wat jaren in beweging werd gebracht, op korte termijn te doen inbinden. Maar kalmt in huis is een eerste vereiste, als men ooit op zijn gemak aan tafel wil zitten.

Hoe staat het, wat dat betreft, in de Raad van Europa? Het beeld komt allicht op, zeker als men op het platteland verblijft, zoals Staring het tekent in zijn Oogstlied: „Zie de bindsters garen”. Maar hoe staat het met de volgende regel: „Zie in lange scharen garv' bij garven staan”? Dit laatste deel van de oogst is in de politiek beslist nog niet vol-automatisch.

Groothandel

DEZE WEEK:

DR J. RUBINFFELD:

Intergouvernementele
Goederenovereenkomsten

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland. Plaats voor export een aanbieding in de rubriek **TRADE OPENINGS.**

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR OORDRECHT · BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5348

Personeels-Pensioenverzekering
verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

BELASTINGCONSULTATIE-
BUREAU

A. L. F. Leverington

Alle belastingzaken

Medewerkers:

E. J. de Boer, Oud-Insp. d. Bel.
D. Sweepe, Oud-Ontv. der Bel.
N. A. Schol, Candidaat-Notaris.
Mr Dr Steinmetz, Bel. Cons.

Adviseur voor Accountancy:
W. A. Breuning, Lid Nederl.
Broederschap v. Accountants.
1e Helmersstraat 95 — A'dam
Telefoon 85508.

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

★ Adverteer in dit blad ★

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom
koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F

**N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT**

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Dr F. W. C. Blom, *Belastingherziening 1949 en conjunctuur.*

Het systeem van belastingstelsel en fiscale claims op onbelaste reserves is onjuist in zijn consequenties voor de monetaire ontwikkeling (nl. deflator op het verkeerde moment) en onjuist in zijn consequenties t.a.v. de ondernemingsfinanciering (vergroting van schuldenlast). Indien men tot de conclusie komt, dat de huidige belastingdruk op het bedrijfsleven te zwaar is, moet men de oplossing niet in uitstel zoeken, maar in belastingverlaging. Dan moet in de eerste plaats de Vennootschapsbelasting verdwijnen. In de tweede plaats is het noodzakelijk de winstberekening voor Ondernemings- en Inkomstenbelasting zodanig te wijzigen, dat de verhoging van afschrijvingen en stortingen in vernieuwingsfondsen belastingvrij wordt toegestaan voor zover nodig om het reële kapitaal der ondernemingen intact te houden.

H. W. J. Bosman, *Monetaire aspecten van de afwikkeling der geldzuivering en de inning der heffingen.*

De invloed, die de geldzuivering en de inning der heffingen uitoefenden op de geldhoeveelheid, was een gevolg van de deblokking via de Overheid enerzijds en van de rechtstreekse deblokking anderzijds. De eerste moet worden gezien i.v.m. de wijze, waarop de overheidsfinanciering ook overigens de geldhoeveelheid beïnvloedde, hetgeen kwantitatief blijkt uit de verandering in de netto-overheidsschuld aan geldscheppende instellingen. Bij de deblokking via de Overheid moet echter rekening worden gehouden met de rusttijd van het saldo van de Staat bij De Nederlandsche Bank, welke rusttijd in 1946 groter was dan thans en de inflatoire werking van genoemde deblokking vertraagde. De geblokkeerde spaarsaldi zijn in hoofdzaak beïnvloed door de rechtstreekse deblokking en het vrijgeven van een deel dier rekeningen in 1948. Heffingen, zekerheidstellingen, Grootboek 1946 en de Investeringscertificaten hebben bij deze saldi slechts een geringe rol gespeeld. Tenslotte wordt uitvoerig ingegaan op de invloed, die de verschillende bestemmingen der geblokkeerde tegoeden op het monetair evenwicht kunnen hebben.

Dr J. Buter, *Theorie en praktijk van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.*

Bij beantwoording van de vraag, hoe de verhouding zal zijn tussen de vrije verenigingen van ondernemers en werknemers en de te creëren bedrijven, hoofdbedrijfschappen en productschappen, moet worden gesteld, dat, terwijl in *theorie* een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zou worden geschapen, die via de vrije organisaties voortkomt uit het bedrijfsleven, het wetsontwerp een *praktijk* in de hand werkt, die leidt tot uitschakeling van de invloed van het bedrijfsleven. Dit is één van de ernstigste bezwaren, die tegen het wetsontwerp kunnen worden ingebracht. Aan de vrije organisaties van bedrijfsnoten moeten veel grotere bevoegdheden t.o.v. publiekrechtelijke organisaties worden toegekend dan in het wetsontwerp geschiedt.

Prof. Mr J. Offerhaus, *Comité Maritime International II. Zijn werkzaamheid.*

Na in een vorig artikel (zie „E.-S.B.” van 10 Augustus 1949) zijn opdracht te hebben uiteengezet, bespreekt schr. in dit artikel de werkzaamheden van het Comité Maritime International, dat in September 1949 te Amsterdam zijn 21ste conferentie zal houden: Het Comité heeft zich van het allereerste begin in 1897 af beziggehouden met aanvaringsrecht, redersaansprakelijkheid en zakelijke rechten op schepen. Het zal hiermede ook thans voortgaan. Het Comité is druk bezig, aldus de kenschetsing van de schr., met het figuurzagen en het opschilderen van de fraaie legkaart van het internationaal zeerecht. Het gehele zeevervoer wordt er nog niet door gedekt, maar de figuren passen hier en daar reeds aardig in elkaar. Het opschrift luidt: „The law of the ocean must be one”.

SOMMAIRE.

Dr F. W. C. Blom, *Révision des impôts en 1949 et la conjoncture.*

Les sursis de paiement en matière d'impôts et les réclamations en matière fiscale sur les réserves non imposables entraînent des conséquences erronées du point de vue de l'évolution monétaire (notamment la déflation au moment inopportun) ainsi que du point de vue du financement des entreprises (gonflement des dettes). Si l'on estime que l'incidence actuelle des impôts est trop lourde pour l'économie, la solution ne réside pas dans l'octroi de sursis de paiement, mais plutôt dans la diminution des impôts.

H. W. J. Bosman, *Les aspects monétaires de la liquidation de l'assainissement monétaire et la perception des prélèvements.*

L'influence de l'assainissement monétaire et de la perception des impôts spéciaux sur la circulation monétaire était due au déblocage décidé par les autorités publiques et d'autre part par le déblocage direct. L'auteur analyse l'influence que les différentes destinations de ces comptes bloqués peuvent avoir sur l'équilibre monétaire.

Dr J. Buter, *La théorie et la pratique dans l'organisation professionnelle.*

Alors qu'en théorie l'organisation professionnelle devrait naître grâce au concours des organisations libres, le projet de loi tend à éliminer toute influence de l'entreprise privée. Il conviendrait d'accorder, en cette matière, une compétence plus large aux organisations libres que celle qui lui a été réservée dans le projet de loi.

Prof. Mr J. Offerhaus, *Le Comité Maritime International; II. Ses travaux.*

Après avoir exposé dans un article précédent („E.-S.B.” du 10 août 1949) la mission du Comité Maritime International, l'auteur traite des travaux de ce Comité. Il tiendra sa 21ième conférence à Amsterdam, en septembre.

SUMMARIES.

Dr. F. W. C. Blom, *Tax-revision 1949 and economic conditions.*

The consequences of the system of tax-postponement and fiscal claims on untaxed reserves will have an unfavourable effect on the monetary development (viz. deflationary at the wrong moment) as well as on industrial financing (increasing debts). If the conclusion is reached that the burden of taxation on business life is too heavy, taxes should not be postponed but lowered.

H. W. J. Bosman, *Monetary aspects of the liquidation of the money purge and the collection of levies.*

The influence exercised by the money purge and the collection of levies on the supply of money was the result of both deblocking via the authorities and direct deblocking. The influence which the various destinations of the blocked balances may have on the monetary equilibrium is discussed in detail.

Dr J. Buter, *Theory and practice of economic organizations incorporated under public law.*

Whereas in theory it was intended to incorporate under public law economic organizations originating from the free organizations in economic life, in practice the bill tends to eliminate the influence of economic life. The free organizations should be granted a much greater degree of authority than that provided in the bill.

Prof. Dr J. Offerhaus, *Comité Maritime International II. Its activities.*

After outlining its task in a previous article („E.-S.B.” of August 10th 1949) the writer now discusses the activities of the Comité Maritime International, which will hold its 21st Conference in Amsterdam in September 1949.

BELASTINGHERZIENING 1949 EN CONJUNCTUUR.

Met het wetsontwerp Belastingherziening 1949 gaat onze *belastingpolitiek* een nieuwe phase in. Tot nog toe werd de zware en cumulatieve belastingdruk op het bedrijfsleven door de Minister steeds gemotiveerd met de *monetaire* overweging, dat een sterke deflatoire belastingdruk nodig was ter wille van het monetair evenwicht.

Nu stelt de Minister voor, deze belastingdruk in principe te handhaven, maar de invordering ten dele naar de toekomst te verschuiven. Met andere woorden, de deflatoire belastingdruk op het bedrijfsleven wordt voor het oogenblik met een zeker bedrag verlicht, om in de toekomst met hetzelfde bedrag te worden verzaaid. Het is o.i. wenselijk om deze monetaire consequentie duidelijk naar voren te brengen; naar onze mening is zij in strijd met de tot nog toe door de Minister verdedigde monetaire principes. Als men zich nu voorneemt om over een paar jaar de uitgestelde belasting in te vorderen, kan men er zeker van zijn, dat dit op dat oogenblik catastrophale consequenties voor de bedrijvigheid moet hebben. Er is geen enkele reden om aan te nemen, dat de draagkracht van het bedrijfsleven voor belastingen (d.w.z. het belastingbedrag, dat het bedrijfsleven kan opbrengen, zonder dat de financiering van herinvesteringen en noodzakelijke groei-investeringen in gevaar komt) over enige jaren hoger zou zijn dan thans.

Het komt ons voor, dat J. Brands¹⁾ de „monetaire” inhoud van de voorgestelde herziening op de juiste wijze heeft doorgrond, door de suggestie te doen, dat de Minister zich realiseert, dat de deflatoire druk op het bedrijfsleven van de bestaande belastingachterstand op dit oogenblik reeds noodlottig zou zijn, voor de investeringsactiviteit, en dat hij daarom zijn toevlucht neemt tot uitstel.

Natuurlijk zal niemand ontkennen, dat uitstel op zichzelf al enige verlichting betekent, door rentebesparing, grotere mogelijkheid tot belastingcompensatie, de kans dat intussen de belastingtarieven worden verlaagd, en tenslotte door de kans dat van uitstel afstel komt.

Maar keren wij nu weer tot de in het geding zijnde principes terug. D.w.z. tot de principes, die de Minister in het geding heeft gebracht. De Minister beoogt, door uitstel van belastingen, de ondernemingen gelegenheid tot meer „zelffinanciering” te geven. Naar onze mening mag die term hier niet worden gebruikt. De uitgestelde belasting vormt een potentiële schuld aan de fiscus, en daarom is hier sprake van „schuldfinanciering”. Of de crediteur nu een bank, een obligatiehouder, een pensioenfonds of de fiscus is, maakt uit een oogpunt van ondernemingsfinanciering weinig uit. Het is en blijft „vreemd” kapitaal, dat te zijner tijd moet worden afgelost, hetzij uit de netto winst, hetzij uit de afschrijvingen. Onder „zelffinanciering” verstaat men heel wat anders: dat is de toevoeging uit de winst aan het eigen, risicodragende en voor „altijd” aan de onderneming beschikbaar gestelde kapitaal. Met risicodragend kapitaal kan men een onderneming laten groeien, maar niet met een potentiële schuld aan de fiscus, die over een paar jaar moet worden afgelost. Hoe kan men nu uit slechts tijdelijk beschikbaar gelden een onderneming permanent uitbreiden? En dat moet toch het hoofddoel van onze economische politiek zijn, willen wij een snel groeiende bevolking werkgelegenheid bieden.

Wanneer zal de nu uit te stellen verschuiving moeten worden voldaan? Wat betreft de verschuiving, verkregen door versnelde afschrijving van nieuwe investeringen, zal dit moeten gebeuren van het oogenblik af, dat de versnelde afschrijvingen voorbij zijn. Practisch gesproken wil dat zeggen, dat een onderneming weinig belasting betaalt, zo-

lang zij maar flink investeert²⁾. Bij gebreke aan toevoer van voldoende nieuw risicodragend kapitaal moeten deze investeringen voornamelijk uit het aangaan van schulden worden bekostigd. Op die manier kan een onderneming niet onbeperkt voortgaan, zodat er een tijdstip komt, dat zij door financieringsmoeilijkheden gedwongen is haar investeringen te remmen. Van dat oogenblik af vermindert ook de mogelijkheid van hoge afschrijvingen, zodat de uitgestelde belasting dan geleidelijk moet worden voldaan. Dat betekent, dat de belastingdruk het zwaarst wordt als de financieringsmoeilijkheden het grootst zijn. Degenen, die leningen aan ondernemingen verstrekken, dienen zich deze consequentie van „belastingverschuiving” wel te realiseren. De aflossing van leningen komt er door in gevaar.

En t.a.v. het belastinguitstel, verkregen door de schepping van „onbelaste” reserves, dient men rekening te houden met het door de Minister in de Memorie van Toelichting uitgesproken voornemen om deze onder de belasting te brengen zodra een overspanning van de investeringsactiviteit dreigt. Deze overspanning zou o.i. vooral te duchten zijn van door de Overheid gefinancierde of geëntameerde investeringen (woningbouw, spoorwegen, electriciteitsvoorziening e.d. alsmede overheidsindustrialisatieprojecten), daar de investeringsactiviteit van het bedrijfsleven door gebrek aan risicodragend kapitaal reeds begint te verminderen.

Het systeem van belastinguitstel en fiscale claims op onbelaste reserves is naar onze mening onjuist in zijn consequenties voor de monetaire ontwikkeling (nl. deflatoir op het verkeerde moment) en onjuist in zijn consequenties t.a.v. de ondernemingsfinanciering (vergroting van schuldenlast).

Indien men tot de conclusie komt, dat de huidige belastingdruk op het bedrijfsleven te zwaar is, moet men de oplossing niet in uitstel zoeken, maar in belastingverlaging. Dan moet in de eerste plaats de Vennootschapsbelasting verdwijnen. In zijn Nota inzake het Financiële Beleid van 1947 heeft de Minister de principiële onjuistheid van deze belasting op het gebruik van een rechtsvorm voortreffelijk uiteengezet, zodat wij ons daaraan kunnen refereren.

In de tweede plaats is het noodzakelijk de winstberekening voor Ondernemings- en Inkomstenbelasting zodanig te wijzigen, dat de verhoging van afschrijvingen en stortingen in vernieuwingsfondsen belastingvrij wordt toegestaan voor zover nodig om het reële kapitaal der ondernemingen in tact te houden.

Dit zal een herziening van de criteria van „sociale rechtvaardigheid”, die de Minister wil nastreven, mede moeten brengen. Het huidige fiscale winstbegrip, dat iedere nominale waardevermeerdering van activa, tengevolge van inflatie, als te eniger tijd belastbare winst rekent, zal moeten worden gewijzigd. De verkapte vermogensheffing tijdens inflatie, die hierin verborgen ligt, zal moeten worden uitgeschakeld. De motivering van deze en andere veranderingen ten gunste van de financiering van de instandhouding en uitbreiding van het bedrijfsleven zal zijn: de sociale rechtvaardigheid vereist in de eerste plaats, dat er voor een sterk en uitgebreid bedrijfsleven met werkgelegenheid

¹⁾ Uitermate opvallend is de tegenstelling met het advies van de Werkgelegenheidscommissie van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel (zie „Maatschappij-Belangen”, Februari 1949, blz. 23 en „E.-S.B.” van 17 November 1948, blz. 909). Bedoelde commissie — waarvan Prof. Dr J. Tinbergen voorzitter was en waarin verschillende sleutelfiguren van de Ministeries van Financiën en Economische Zaken zitting hadden — stelde belastinguitstel voor ten aanzien van op geblokkeerde bankrekening te storten winsten (dus belastinguitstel bij *niet-investering* annex *geldoppotting*), terwijl de Minister daarentegen bij investering hoge versnelde afschrijvingen wil toestaan (dus belastinguitstel bij *investering*, welke vaak gepaard gaat met geldontpoting of -creatie). De Werkgelegenheidscommissie was primair bezorgd voor de bevordering van het monetair evenwicht en de Minister is primair bezorgd voor de bevordering van expansie van bedrijvigheid met het oog op bevolkingsaanwas. De synthese van beide standpunten zou zijn: belastinguitstel, onafhankelijk van het investeringstempo der ondernemingen.

²⁾ Zie: „Wetsontwerpen Belastingherziening 1949” door J. Brands in „E.-S.B.” van 13 Juli 1949, blz. 559.

voor iederéén wordt gezorgd, terwijl de verdeling van het nationale inkomen en vermogen daaraan ondergeschikt moet zijn.

Overveen.

Dr. F. W. C. BLOM.

MONÉTAIRE ASPECTEN VAN DE AFWIKKELING DER GELDZUIVERING EN DE INNING DER HEFFINGEN.

Bij een beschouwing van de monetaire aspecten van de inning der heffingen en de afwikkeling der geldzuivering is de „ceteris paribus“-beschouwing minder goed mogelijk dan bij de uiteenzetting in een vorig artikel over de budgettaire aspecten¹⁾. Men kan immers wel nagaan hoe de staatsschuld door heffingen en geldzuivering is verminderd en hoe tevens een verschuiving van vlottende naar geconsolideerde schuld heeft plaatsgevonden. Hoe echter de monetaire situatie zich zonder de genoemde ingrijpende maatregelen zou hebben ontwikkeld is niet te zeggen.

Dat er zonder een geldzuivering een ernstige inflatie niet alleen zou hebben bedreigd, doch ook in feite zou hebben plaatsgevonden is wel zeker; volkomen onzeker is echter de vraag, hoever dit proces van waardedaling van het geld zou zijn voortgegaan en wanneer en met welke middelen men het tot een einde zou hebben gebracht.

Het is van belang op te merken, dat een beschouwing van de geldhoeveelheid op zichzelf weliswaar een waardevolle aanwijzing geeft inzake het bereiken van een monetair evenwicht, doch dat geldschepping en inflatie niet synoniem zijn. Ook „dishoarding“ betekent bijv. een inflatoire afwijking van het monetair evenwicht.

Aan de hand van cijfers zal daarom eerst de invloed van geldsanering en heffingen op hoeveelheid geld en spaarsaldi worden nagegaan, terwijl daarna zal worden getracht de monetaire gevolgen van de verschillende mogelijkheden ten aanzien van de geblokkeerde tegoeden nader te onderzoeken.

Ter oriëntering volgen hier dan allereerst enkele cijfers betreffende de omvang van vrij en geblokkeerd geld. Daarbij heb ik mij niet beperkt tot het geld in engere zin zoals de officiële statistieken en de schrijvers over

TABEL I.

	Vrij geld ¹⁾		Geblokkeerd giraalgeld ²⁾	
	Hoeveelheid	Toeneming	Hoeveelheid	Afneming
1945	4.100		ca 3.080	
1946	6.193	2.093	1.620	1.460
1947	6.954	761	1.433	187
1948	7.332	378	916	517

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het C.B.S. 1949, no. 26. De hoeveelheid heeft betrekking op het einde van het jaar, de toeneming uiteraard op het jaar zelf.

²⁾ Deze opgave betreft de geblokkeerde saldi bij handelsbanken en girodiensten en de geblokkeerde lopende rekeningen bij boerenleenbanken. Het cijfer voor 1945 is een eigen schatting; de andere cijfers zijn berekend uit de periodieke „Stand der geblokkeerde tegoeden“, in het Statistisch Bulletin van het C.B.S.

TABEL II:

	Tegoeden bij Spaarbanken ¹⁾			Spaartegoeden bij boerenleenbanken ²⁾		
	Gebel.	Vrij	Totaal	Gebel.	Vrij	Totaal
1945	?	?	2.850	1.075	957	2.032
1946	512	2.018	2.530	603	955	1.558
1947	508	2.044	2.552	535	1.010	1.545
1948	327	2.161	2.488	304	1.178	1.482

¹⁾ De cijfers hebben betrekking op de tegoeden bij de Rijkspostspaarbank en de Bijzondere Spaarbanken en zijn, wat de totalen betreft, ontleend aan het jaarverslag 1948 van de Nederlandse Spaarbankbond. De geblokkeerde tegoeden zijn ontleend aan de „Stand der geblokkeerde tegoeden“ in het C.B.S.-Bulletin. De vrije spaartegoeden zijn door aftrekking berekend.

²⁾ De totalen zijn ontleend aan de gecombineerde cijfers der landbouwcredietinstellingen in de jaarverslagen van De Nederlandsche Bank. De verdeling over geblokkeerd en vrij geld van 1945 is een eigen berekening. De overige geblokkeerde spaartegoeden zijn ontleend aan het C.B.S.-Bulletin, terwijl de vrije spaartegoeden door aftrekking zijn verkregen.

³⁾ Zie: „Budgettaire aspecten van de afwikkeling der geldzuivering en de inning der heffingen“ in „E.-S.B.“ van 3 Augustus 1949.

monetaire onderwerpen dit definiëren, doch ook de spaartegoeden, die *potentiële* koopkracht vertegenwoordigen, in de beschouwing betrokken. (Om statistische redenen zijn de termijndeposito's bij handelsbanken wel bij het geblokkeerde tegoed in aanmerking genomen, echter niet bij het vrije geld).

Om tot een juiste waardering van de gebeurtenissen op monetair gebied in de afgelopen jaren te komen, moet men uitgaan van de grote omzetting in 1945 van chartaal geld in giraal geld als gevolg van de vrijwillige en verplichte inlevering van bank- en muntbiljetten. De toeneming van het aldus ontstane girale geld (dat eind September 1945 geheel geblokkeerd was) leidde tot belegging in schatkistpapier, waardoor een groot creditsaldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank ontstond. Dit creditsaldo, dat zich eind Juni 1945 tussen 0 en 100 miljoen gulden bedroeg, was aan het einde van 1945 opgelopen tot het enorme bedrag van f 2.387 mln; het uitstaande schatkistpapier was in dezelfde periode met ruim f 2.500 mln toegenomen, terwijl de bankbiljettencirculatie van f 5.000 mln medio 1945 daalde tot f 1.386 mln (nieuwe uitgifte) resp. f 327 mln (oude uitgifte) aan het einde van dat jaar.

Met de omzetting van chartaal in giraal geld ging dus gepaard een verschuiving van netto-vlottende schuld ten opzichte van De Nederlandsche Bank naar een dergelijke schuld ten opzichte van de particuliere banken.

De eerste deblokkeringen, ruwweg genomen tot begin 1946, waren uiteraard nodig om de geldcirculatie weer op het peil te brengen, dat minimaal nodig was voor een vlot verloop der economische bedrijvigheid.

Van de consequenties ten aanzien van de geldhoeveelheid, die de geldzuivering en de inning der heffingen daarna hadden, zou men zich theoretisch als volgt een indruk kunnen verschaffen.

Er is een geldstroom naar de Overheid toe (inkomsten) en een geldstroom van de Overheid af (uitgaven), die zich vooral weerspiegelen in de mutaties van het saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank. Tot de inkomsten rekenen we voor dit doel ook het inschrijven op staatsleningen en het nemen van schatkistpapier door banken; aflossing van schuld komt onder de uitgaven.

Het saldo van uitgaven boven inkomsten komt tot uiting in een daling van genoemd tegoed, hetgeen ceteris paribus geldscheppend zal werken (1e factor). Voor zover dit saldo echter leidt tot een vermindering van het schatkistpapier in handen van geldscheppende instellingen, wordt het geldvermeerderende effect weer te niet gedaan, daar de saldi van handelsbanken niet tot de geldhoeveelheid behoren (2e factor).

De beide genoemde factoren komen samen tot uiting in de toeneming van de netto-overheidsschuld aan geldscheppende instellingen. En als 3e factor, treedt dan nog op: de netto-betalingen aan de Overheid uit geblokkeerd tegoed bij geldscheppende instellingen; die de geldhoeveelheid eveneens vergroten (deblokkering via de Overheid).

Deze drie factoren zouden samen de geldschepping door de Overheid quantitatief moeten verklaren, hetgeen met een cijfervoorbeeld moge worden verduidelijkt.

Stel de Overheid heeft in enig jaar een kastekort in de hierboven genoemde zin van f 200 mln, waarbij wordt verondersteld, dat noch het schatkistpapier der handelsbanken verandert, noch van geblokkeerd tegoed sprake is. De Overheid ziet haar saldo bij de centrale bank dus met f 200 mln verminderen. De geldhoeveelheid (die de saldi der Overheid niet meetelt) is met hetzelfde bedrag vergroot en de netto-vlottende schuld ten opzichte van de centrale bank is ook f 200 mln groter. (Bij de netto-vlottende schuld zijn immers ook de saldi van het Rijk in aanmerking genomen en in ons voorbeeld is het saldo bij de centrale bank f 200 mln kleiner geworden). Het voorgaande heeft dus betrekking op de 1e factor. Indien nu in het beschouwde jaar tevens het schatkistpapier in handen van banken met f 40 mln is verminderd, dan is, zo kan men stellen,

van de f 200 mln kastekort f 40 mln gebruikt voor aflossing van dat schatkistpapier. De geldhoeveelheid is dan dus met slechts f 160 mln toegenomen, welk cijfer men ook verkrijgt door de toegenomen schuld ten opzichte van de centrale bank (f 200 mln) te verminderen met de afgenomen schuld ten opzichte van de handelsbanken (f 40 mln). Stel tenslotte, dat van de inkomsten nog f 30 mln afkomstig is van geblokkeerd banktegoed. Daar alle inkomsten worden uitgegeven, komt ook deze f 30 mln in omloop en vermeerderd zodoende de geldhoeveelheid. De 3 factoren samen geven in dit voorbeeld dus een toeneming van de hoeveelheid vrij geld van $200 - 40 + 30 = 190$ te zien.

Naast de deblokkering via de Overheid, die hierboven werd verduidelijkt, is er uiteraard de rechtstreekse deblokkering.

Door de kennis van de vele details, die voor de hierboven uiteengezette analyse nodig zijn, is het niet eenvoudig deze voor 1946 te geven.

Wel echter kunnen we trachten het algemene beeld, dat dit jaar ten aanzien van de geldzuivering gaf, te benaderen.

Het jaar 1946 kenmerkte zich door een voortdurende daling van het saldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank, nl. van f 2.387 mln tot f 1.057 mln, dus met f 1.330 mln.

De aan de centrale Overheid door 42 handelsbanken (die ca 90 pCt van de omvang van het handelsbankwezen vormen) en boerenleenbanken verstrekte credieten in de vorm van schatkistpapier of van bij de Schatkist à deposito geplaatste gelden verminderden met ongeveer f 1.150 mln, hetgeen overigens niet te verwonderen is, als men alleen reeds denkt aan de grote omzetting van vlottende schuld in Grootboek 1946.

De 3e factor, die hierboven werd genoemd, nl. de netto-betalingen aan de Overheid uit geblokkeerd tegoed bij geldscheppende instellingen, is voor 1946 zeer bezwaarlijk na te gaan.

Op de omvang der geblokkeerde tegoeden hebben in 1946 nl. de volgende invloeden gewerkt:

- vermindering door inschrijving op Grootboek 1946 ad f 1.831 mln;
- vermindering door betaling aan het Rijk van zekerheidstellingen en „oude” belastingen. Aan zekerheidstellingen werd in 1946 in totaal f 953 mln voldaan, waarvan echter ook een deel met vrij geld;
- vermindering door deblokkering met algemene of bijzondere vergunning van De Nederlandsche Bank;
- vermeerdering door betaling van het Rijk op geblokkeerde rekening;
- vermeerdering door de maatregelen op het stuk van het kapitaalverkeer, bijv. blokkering van een deel van de opbrengst van buitenlandse valuta en verkochte effecten; het op geblokkeerde rekening boeken van bepaalde verzekeringsuitkeringen; de boeking van hypothecaire geldleningen op geblokkeerde rekening enz.

Het netto-resultaat van al deze factoren was een afnemering van het geblokkeerde giraalgeld met ca f 1.460 mln, van de geblokkeerde spaartegoeden bij boerenleenbanken met f 472 mln en van de geblokkeerde tegoeden bij spaarbanken met een onbekend bedrag, welke bedragen rechtstreeks of via de Overheid in de vrije sfeer zijn gekomen.

Zeer globaal zou ik de volgende benadering willen geven van de oorzaken, die tot vermeerdering van de hoeveelheid vrij geld in 1946 hebben geleid, waarbij echter zij opgemerkt, dat deze opsomming qua exactheid niet kan worden vergeleken met de door De Nederlandsche Bank voor de latere jaren gegeven analyse.

1. Toeneming der netto-overheidsschuld aan geldscheppende instellingen f	40 mln
2. Toeneming der credietverlening aan het bedrijfsleven door handels- en boerenleenbanken „	235 mln
3. Vermindering van geblokkeerd giraalgeld „	1.460 mln
4. Andere factoren (sluitpost) „	358 mln
		f 2.093 mln

Voor de jaren 1947 en 1948 volgen hier eerst de voor ons belangrijke posten uit de door De Nederlandsche Bank gegeven analyse van de toeneming van het vrije geld (in miljoenen guldens) ¹⁾.

	1947	1948
1. Toeneming der netto-overheidsschuld aan geldscheppende instellingen	+ 475	+ 135
2. Creditering van de tegenwaarde van vervallen schatkistpapier op geblokkeerde rekening	— 20	— 250
3. Netto-betalingen aan het Rijk uit geblokkeerd giraalgeld (andere dan 2)	+ 70	+ 660
4. Deblokkering van geblokkeerd giraalgeld (w.o. vrijgeving van een deel van de beleggingsrekeningen in 1948)	+ 165	+ 120
5. Toeneming van de credietverlening aan het bedrijfsleven door handels- en boerenleenbanken	+ 165	+ 180
6. Andere factoren	— 94	— 467
Hoeveelheid vrij geld	+ 761	+ 378

¹⁾ Ontleend aan het jaarverslag van De Nederlandsche Bank over 1948, blz. 24.

De Nederlandsche Bank heeft dus een splitsing gemaakt tussen rechtstreekse deblokkering (post 4) en deblokkering via de Overheid (posten 2 en 3), hetgeen mij voor 1946 niet mogelijk was.

In het jaar 1947 vonden weinig betalingen uit geblokkeerd tegoed aan de Overheid plaats, daar de heffingen pas tegen het einde van het jaar op gang kwamen en evenmin inschrijving op een staatslening met geblokkeerd tegoed mogelijk was. Het waren, behalve de verleende deblokkeringen, slechts „oude” belastingen en zekerheidstellingen, die de geblokkeerde rekeningen deden afnemen, terwijl de Overheid doorging met betalingen op geblokkeerde rekening, zij het in mindere mate dan in 1946.

In 1948 vond wederom een aanzienlijke toevloed van geblokkeerde middelen naar de Overheid plaats, doordat in dat jaar de inning der heffingen een aanzienlijk bedrag opleverde en tevens de inschrijving op Investerings- en Beleggingscertificaten mogelijk werd. Het beroep van de Overheid op de geldscheppende instellingen kon daardoor beperkt blijven. Daartegenover namen de geblokkeerde betalingen van de Overheid af, mede omdat bij elke dusdanige betaling f 1.000 werd vrijgegeven. De in 1946 genomen maatregelen tot voorkoming van ontsparing (gedeeltelijke blokkering van opbrengsten van effecten e.d.) die in 1946 werden genomen, behoorden eind 1947 tot het verleden.

Bij vergelijking van het inflatoir effect van rechtstreekse deblokkering en van vrijmaking via de overheidskas moet naar mijn mening met het volgende worden rekening gehouden.

Wordt een bepaald geblokkeerd banksaldo gedeblokkeerd, dan zal het inflatoire effect optreden, zo gauw de nieuwe koopkracht wordt aangewend, d.i. in het algemeen: onmiddellijk.

Wordt ditzelfde bedrag echter geblokkeerd naar de Overheid overgeschreven, die het wederom in omloop brengt, dan vindt het inflatoire effect eerst plaats, als de uitgaven van de Overheid worden gedaan.

Men kan uiteraard bij het beschouwen van 's Rijks Kas niet onderscheiden tussen, geblokkeerde ontvangsten en uitgaven enerzijds en vrije ontvangsten en uitgaven anderzijds. Een indruk van de tijd, die verloopt tussen totale inkomsten en totale uitgaven, kan men m.i. echter verkrijgen door de giro-omzet op de rekening van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank (die de debiteringen van deze rekening weergeeft) te delen door het gemiddelde saldo op deze rekening, waardoor men de omzetsnelheid van dit saldo verkrijgt. Deze berekening is als volgt weer te geven ¹⁾.

	3533	
1946:	—	= 2,4
	1458	
	4439	
1947:	—	= 5,3
	837	
	4532	
1948:	—	= 6,2
	732	

¹⁾ De gegevens voor de deling zijn ontleend aan de jaarverslagen van De Nederlandsche Bank; deze cijfers zijn miljoenen gulden.

Hieruit ziet men, hoe de omzetsnelheid van het tegoed van de Staat bij de centrale bank in 1946 nog vrij gering was, doch dat deze in de loop der volgende jaren is toegenomen. De gemiddelde rusttijd van dit saldo, die de reciproke waarde van de omzetsnelheid is, is derhalve steeds korter geworden. Ook de door het Rijk in omloop gebrachte geblokkeerde gelden rustten in 1946 dus langer in 's Rijks Schatkist dan in latere jaren, hetgeen van groot monetair belang is geweest, daar de goederenvoorziening in de afgelopen jaren geleidelijk beter en de benodigde geldhoeveelheid dus groter is geworden, zodat het inflatoire gevaar dus verminderde. Ook al bracht de Staat dus in 1946 aanzienlijke bedragen geblokkeerd geld in omloop, dan geschiedde zulks toch met aanzienlijke vertraging, waardoor de inflatoire invloed in de tijd werd verschoven en het gevaar daarvan afnam.

Tot dusver hebben wij in hoofdzaak gesproken over het geblokkeerde giraalgeld. Thans een enkel woord over de *geblokkeerde spaarsaldi*.

Deze vertonen in 1946 en ook in latere jaren een aanmerkelijk stabiel verloop dan het geblokkeerde giraalgeld. Dit geldt met name voor de spaarbanken, waar reeds spoedig een groot deel der saldi vrij kwam door het kleine bedrag per rekening.

Inschrijving op Grootboek 1946, later op Investeringscertificaten, betaling van zekerheidstellingen, later van de heffingen, benevens de maatregelen tot regeling van het kapitaalverkeer hadden hier minder invloed dan bij de gewone banksaldi. Uit tabel II blijkt, dat de spaarsaldi bij boerenleenbanken overigens sterker zijn beïnvloed dan de tegoeden bij spaarbanken. Ten laste van de geblokkeerde spaarsaldi bij de bijzondere spaarbanken werd bijv. in 1946 voor slechts f 44 mln ingeschreven op het Grootboek 1946, terwijl in 1948 f 32 mln door deze spaarbanken naar de Belastingdienst werd overgeschreven ter betaling van heffingen ²⁾.

De vermindering der geblokkeerde saldi bij de spaarbanken zal vermoedelijk voor het overgrote deel zijn veroorzaakt door rechtstreekse deblokkering of (nl. in 1948) door het vrijgeven van $\frac{1}{5}$ der beleggingsrekeningen met een minimum van f 300 per rekening.

²⁾ De cijfers zijn ontleend aan de jaarverslagen van de Nederlandse Spaarbankbond.

Uit een vorig artikel ³⁾ is gebleken, dat ongeveer $\frac{1}{4}$ der tegoeden op beleggingsrekening op spaarrekening uitstond. Dit is een gelukkige omstandigheid met het oog op het aan de periodieke vrijgeving der beleggingsrekeningen verbonden inflatoire gevaar, op welk gevaar ik naderhand nog terugkom. Spaargelden hebben immers een stabiel karakter en de vrijgegeven gelden zullen minder snel worden opgevraagd dan de saldi bij handelsbanken of de saldi in lopende rekening bij boerenleenbanken. Anderzijds bevinden zich ook bij de spaarbanken vele geblokkeerde gelden, die daar slechts toevallig of met het oog op de hogere rente zijn gebracht en die bij vrijgeving weer direct zullen worden opgevraagd.

Het lijkt mij tot slot van belang om nog eens dieper in te gaan op de vraag, welke monetaire repercussies de verschillende bestemmingen der geblokkeerde tegoeden kunnen hebben. Ik zou daarbij willen uitgaan van een door Prof. Koopmans gegeven overzicht van de vraag- en aanbodfactoren op de geld- en kapitaalmarkt ⁴⁾.

Prof. Koopmans noemt als aanbodfactoren:

- Nieuwe besparingen uit het lopende inkomen.
- Verdiende afschrijvingsgelden.
- Opbrengsten van verkochte beleggingswaarden en opgenomen of afgeloste credieten (behalve bankcredieten).
- Ontpotting van chartaal of giraal geld.
- Geldschepping (bijv. verlening van bankcrediet).

Als vraagcomponenten fungeren daartegenover:

- Consumptie, d.w.z. ontsparing.
- Investing (voor uitbreiding, vervanging of vernieuwing).
- Aankoop van andere beleggingswaarden en verlening of aflossing van credieten (behalve bankcredieten).
- Oppotting van chartaal of giraal geld.
- Aflossing van bankcrediet (dus geldvernietiging).

Prof. Koopmans gaat in het artikel, waarin hij dit overzicht geeft, na, welke combinaties van vraag- en aanbodfactoren het monetair evenwicht verstoren en welke niet. Indien E-e en d-D gelijk zijn, is er monetair evenwicht. Deze posten zijn de „monetaire” posten, die in verbinding met een der andere het monetair evenwicht verstoren (bijv. a en E: inflatoir;

A en e: deflatoir;

A en a: monetair evenwicht enz.).

Opgemerkt kan nog worden; dat c en C automatisch aan elkaar gelijk zijn.

Van de verschillende mogelijkheden ten aanzien van het *geblokkeerde giraalgeld* was de voor de houder meest aantrekkelijke rechtstreekse deblokkering. Dit behoort thans onder geldschepping (E) en aangezien het aldus gedeblokkeerde geld bijna steeds voor consumptie of investering (a of b) zal worden gebruikt, wordt het monetair evenwicht in inflatoire richting verstoord, aangezien tegenover de besteding geen nieuwe besparingen staan.

Slechts indien het gedeblokkeerde geld gebruikt wordt voor aflossing van bankcrediet blijft het monetair evenwicht gehandhaafd (combinatie van E en e). Afgezien van incidentele vergunningen in vroegere stadia der geldzuivering is een dergelijke aflossing van bankcrediet met geblokkeerd geld (nl. met tegoed op optierekening) in

³⁾ Zie: „De afwikkeling der geblokkeerde tegoeden” in „E.-S.B.” van 13 April 1949.

⁴⁾ Prof. Mr J. G. Koopmans: „Rentevoet, monetair evenwicht en deblokkering” in de bundel opstellen: „Weerspiegelden Gedachten”, aangeboden aan Prof. Dr N. J. Polak, blz. 86.

bepaalde gevallen door de Wet Afwikkeling Geldzuivering mogelijk gemaakt.

Wordt een geblokkeerd banktegoed naar de Overheid overgebracht ter betaling van belastingen of voor inschrijving op staatsleningen, dan is het formeel geen geld meer. De geldstatistiek, zoals deze door De Nederlandsche Bank regelmatig wordt gepubliceerd, gaat n.l. uit van de gelddefinitie van het Internationale Monetair Fonds, volgens welke de banktegoeden der Overheid niet als geld worden beschouwd. Een geblokkeerd tegoed wordt bij overboeking naar de Overheid dus wel vrij, doch telt niet mee bij de berekening van de geldhoeveelheid.

Voor ons doel moeten we echter verband leggen met de bestemming van het naar de Overheid overgebrachte geblokkeerde geld. Is deze bestemming consumptie of investering dan werkt de deblokkering in de overheids sfeer inflatoir op dezelfde wijze als de rechtstreekse deblokkering voor consumptie of investering, zij het met het reeds eerder gereleveerde tijdsverschil; vindt echter aflossing van bankcrediet plaats, dan is deze vrijmaking wederom monetair neutraal. Dit laatste is bijv. het geval geweest bij een groot deel van de inschrijvingen op het Grootboek 1946, die, zoals eerder werd vermeld, leidden tot een aanmerkelijke inkrimping van de schatkistportefeuille der handelsbanken.

Een inflatoir effect in de particuliere sfeer kan bovendien nog plaatsvinden indien men Grootboekinschrijvingen of verhandelbare Investeringscertificaten verkoopt en de opbrengst consumeert en investeert, terwijl de aankoop niet plaatsvindt met nieuwe besparingen, doch met nieuw geld, dat institutionele beleggers bijv. kunnen verkrijgen door het laten aflopen van schatkistpapier. Men krijgt in dat geval een combinatie van a of b en E echter via C en c.

Betaling van vrij geld op de heffingen of op de zekerheidsstellingen zal in het algemeen monetair neutraal werken; indien deze betaling echter uit ontpotte liquide middelen of met bankcrediet plaatsvindt, is er sprake van een inflatoire tendentie (D of E gecombineerd met a of b). Dit geval zal praktisch weinig voorkomen, misschien een enkele maal bij ondernemingen.

Wordt de betaling met vrij geld gecombineerd met aflossing door de Overheid van schatkistpapier bij centrale bank of handelsbanken, dan vindt een deflatoir proces plaats (A resp. B tezamen met e).

In het bovenstaande is nog geen rekening gehouden met de functie van de Overheid als herverdelers van inkomens. Voor zover deze functie wordt vervuld en de Overheid geblokkeerd geld niet besteedt doch slechts doorgeeft, zodat het inkomen voor derden wordt, vindt het inflatoire effect pas plaats op het moment, dat het geld door deze derden wordt besteed.

Gaan wij thans over tot een beschouwing van de geblokkeerde spaarsaldi dan treft ons deze moeilijkheid, dat spaarsaldi in de geldstatistiek niet als geld worden beschouwd en toch een zeer liquide bezit vormen, dat op korte termijn in geld kan worden omgezet. Dat de tegoeden bij spaarbanken en de spaartegoeden bij boerenleenbanken dus ook bij de geldzuivering moesten worden betrokken is duidelijk.

Indien een vrij spaartegoed wordt opgevraagd en besteed, dan vindt er in eerste instantie een vermindering van de liquide middelen der spaarbank plaats; ontsparing en ontpotting gaan dus samen (a en D). Zouden deze terugbetalingen op grote schaal plaatsvinden, dan is de spaarbank genoodzaakt haar beleggingen te verminderen, hetgeen meestal zal neerkomen op het niet verlengen van een deel van de schatkistportefeuille of het trekken op een rekening van de spaarbank bij 's Rijks Schatkist⁵⁾.

De Staat zal zich dan moeten wenden tot de geldschepende instellingen en zo wordt de terugbetaling met

⁵⁾ Dergelijke rekeningen hebben de laatste jaren onder verschillende voorwaarden bestaan, teneinde aan de liquiditeits- en rentabiliteitsmoeilijkheden van spaar- en boerenleenbanken tegemoet te komen.

nieuw gecreëerde gelden gefinancierd, tenzij nieuwe besparingen de plaats van de oude beëindigde besparingen innemen. In dit laatste geval wordt het monetair evenwicht natuurlijk niet verstoord (A en a).

Wordt een geblokkeerd spaarsaldo vrijgegeven, opgevraagd en gebruikt, dan is dezelfde redenering van toepassing als zojuist voor een vrij spaarsaldo werd gehouden.

Het verschil tussen een vrij en een geblokkeerd spaarsaldo lijkt mij slechts, dat men het eerste vrijwillig laat staan en het tweede gedwongen. Het inflatoire effect treedt in beide gevallen slechts op, indien een spaarsaldo wordt opgevraagd en besteed.

Men kan nu opmerken, dat ook voor rekening-courantsaldi bij handelsbanken geldt, dat een eventueel inflatoir effect pas optreedt, als het saldo wordt besteed. Dit is juist, doch het verschil met spaargelden is, dat rekening-courantsaldi bestemd zijn om in het lopende betalingsverkeer te worden gebruikt. Men heeft deze gelden ontvangen uit verkopen of als inkomsten en men besteedt ze weer. Een inflatoir effect treedt pas op, als het rekening-courantsaldo ontstaan is uit bankcrediet of — en daarop komt het in dit verband aan — als het rekening-courantsaldo zojuist gedeblokkeerd is, want dan oefent men extra vraag naar goederen of diensten uit, zonder dat men zelf een tegenprestatie heeft geleverd.

Bij spaargelden treedt, zoals we boven zagen, het inflatoire effect op in beide gevallen: bij een pas gedeblokkeerd saldo en ook bij een reeds vrij saldo, indien althans besteding plaatsvindt.

Het hier geaccentueerde verschil betreft echter grotendeels de tijd, dat het betreffende saldo reeds heeft uitgestaan. Indien een rekening-courantsaldo lange tijd heeft uitgestaan, zonder dat enige mutatie heeft plaatsgevonden, dan is het te vergelijken met een spaarsaldo en dan is ontpotting en besteding evenzeer inflatoir.

Aan de andere kant moet worden bedacht, dat bij een gedeblokkeerd spaarsaldo minder beslis is op besteding dan bij een gedeblokkeerd handelsbanksaldo. Dit verschil in bestedingsdrang was echter minder groot in de jaren 1945 en 1946, toen zich ten aanzien van de spaargelden een grote opvragingstendentie deed gevoelen. De blokkeringsmaatregelen werkten toen ook in de spaarbanksector uiterst heilzaam.

Over het overdragen van een spaarsaldo naar de Overheid behoeft thans weinig meer te worden gezegd.

Ook hier maakt het weinig verschil of men uit geblokkeerd of vrij spaartegoed betaalt. Besteding door de Overheid werkt in beide gevallen inflatoir, behalve als het gaat om pas gevormde besparingen. Een overdracht van enigszins grotere bedragen aan spaarsaldi zal ceteris paribus echter leiden tot vermindering van overheids-schuld in handen der spaarbanken, hetgeen de balansen van deze instellingen dus per saldo verkort en monetair neutraal werkt (in het schema van Prof. Koopmans: D - c - C - d).

Men zou de betaling van heffingen uit spaartegoed zelfs kunnen vergelijken met het in betaling geven van staatsobligaties.

In het bovenstaande sprak ik steeds over „spaarbanken”. Hetzelfde betoog geldt in hoofdzaak voor de boerenleenbanken, waarvan de vreemde middelen grotendeels spaargelden zijn. (Eind 1948 hadden de gezamenlijke boerenleenbanken aan spaargelden uitstaan: f 1.482 mln en aan rekening-courantsaldi f 297 mln).

Tenslotte kunnen ook de termijndeposito's bij handelsbanken met spaarsaldi worden vergeleken. Een dergelijke vergelijking zou echter neerkomen op het bespreken van de definitie van geld, hetgeen buiten het kader van dit artikel zou vallen.

De monetaire consequenties van heffingen en geldzuivering uit statistisch en uit theoretisch oogpunt zijn, naar ik hoop, met het bovenstaande enigermate verduidelijkt.

THEORIE EN PRACTIJK VAN DE PUBLIEKRECHTELIJKE BEDRIJFSORGANISATIE.

Het wetsontwerp op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie is gereed voor behandeling in de Staten-Generaal. De Memorie van Antwoord is verschenen en vergezeld van een nota, waarin een aantal wijzigingen wordt voorgesteld.

Wij menen goed te doen, na alles, wat reeds over dit onderwerp is geschreven, enkele vragen te bespreken, die bij de toepassing van de wet van grote betekenis zullen zijn.

Wij beginnen daartoe met de vraag, hoe de verhouding zal zijn tussen de vrije verenigingen van ondernemers en werknemers en de te creëren bedrijfschappen, hoofdbedrijfschappen en productschappen. De Memorie van Toelichting bevatte daarover de schone aanhaling uit het rapport van de commissie van der Ven: „Zonder gebruikmaking van de organisatorische ervaring en het vertrouwen welke de vrije organisaties bezitten en veelal ook zonder de mogelijkheid tot openbare meningsvorming, welke zij bieden, kunnen de in te stellen lichamen moeilijk tot ont-plooiing-geraken”.

Ook in de Memorie van Antwoord wordt gewezen op de grote betekenis, die de ondertekenaars „hechten aan de vrije organisaties van ondernemers en van werknemers, die een belangrijke invloed ten goede kunnen uitoefenen”.

Mr Schenderling heeft er in dit tijdschrift reeds op gewezen ¹⁾, dat aan de plaats, welke de vrije organisatie t.o.v. het bestel van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie moet innemen, wel aandacht wordt geschonken in de commentaar op het wetsontwerp, maar dat in het wetsontwerp zelf over de positie van de vrije organisaties zeer weinig wordt gezegd.

In het wetsontwerp spelen zij slechts in twee opzichten een rol, namelijk bij het tot stand komen van publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties en bij de samenstelling van de besturen daarvan, alsmede bij de samenstelling van de Sociaal-Economische Raad. Ook door de Nota van Wijzigingen, welke de Memorie van Antwoord vergezelt, is hierin geen wijziging gekomen, ondanks de aandrang, die in deze richting is uitgeoefend.

Nu hangt er veel van af, op welke wijze deze wet in de praktijk zal worden toegepast. De mogelijkheid bestaat, dat men in de praktijk een grotere invloed geeft aan de vrije organisaties, dan uit het wetsontwerp zelf zou kunnen worden afgeleid.

Zo kan men alvorens belangrijke besluiten te nemen, de vrije organisaties vooraf in de gelegenheid stellen hierover hun mening kenbaar te maken. Men zou ook de begroting en een overzicht van het financiële beheer ter beoordeling aan de vrije organisaties kunnen voorleggen, en bij het al of niet goedkeuren daarvan met de opmerkingen van deze organisaties in belangrijke mate rekening kunnen houden.

Men kan ook een andere weg inslaan door, zich strikt beperkende tot de vastgelegde bevoegdheden der vrije organisaties, deze zoveel mogelijk op de achtergrond te houden.

Ook binnen het kader van het wetsontwerp doet zich dus het dilemma voor: of de nadruk leggen op de vrije organisaties, of de nadruk leggen op de publiekrechtelijke organen. Het duidelijkste komt dit probleem naar voren als het gaat om de verhouding tussen *bedrijfschappen*, en *vrije organisaties*, omdat van de publiekrechtelijke organisaties de bedrijfschappen het dichtst bij het bedrijfsleven staan. En dan wel bijzonder bij dat deel van het bedrijfsleven, waar de sociale problemen geen belangrijke plaats innemen en waar derhalve een paritaire samenstelling van de besturen geen zin zou hebben.

¹⁾ Zie: „Beginnen bij het begin” door Mr Luc. Schenderling in „E.-S.B.” van 26 Januari 1949, blz. 70 e. v.

De vraag doet zich voor, of eventuele bedrijfschappen *schaduworganisaties* zullen zijn van, de vrije organisaties, of dat de bedrijfschappen zullen domineren met het gevolg, dat de vrije organisaties weinig te betekenen zullen hebben, en derhalve een kwijnend bestaan zullen gaan leiden. Want of de bedrijfschappen worden belangrijk ten koste van de vrije organisaties, of het omgekeerde is het geval.

De mogelijkheid is in het geheel niet uitgesloten, dat de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, die de afsluiting zou moeten vormen van een systeem van vrije organisaties, waarop zij is gebouwd, zal leiden tot het overbodig maken van deze vrije organisaties, of althans deze vrije organisaties zal degraderen tot kiescollege, die verder geen invloed kunnen uitoefenen en waar ook de bedrijfsgenoten alle belangstelling voor zullen missen.

Het wetsontwerp zelf werkt deze mogelijkheid zeer sterk in de hand.

Het gevolg hiervan zal bovendien zijn, dat de publiekrechtelijke organisaties steeds meer het contact met het bedrijfsleven zullen verliezen en dat de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven een niet voldoende door de bedrijfsgenoten te controleren invloed zullen uitoefenen.

Dit gevaar is bij de toekomstige bedrijfschappen veel groter dan bij de huidige vakgroepen, omdat aan de bedrijfsgenoten bij de vakgroepen — hoe merkwaardig dit voor velen mogen klinken — een veel grotere invloed was toegekend, dan aan hen wordt toegekend bij de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties van het wetsontwerp. De vakgroepen kenden althans — zelfs in oorlogstijd — ledenvergaderingen, aan welke belangrijke bevoegdheden waren toegekend, terwijl het toezicht op de bedrijfschappen uitsluitend van boven af wordt uitgeoefend.

Dit is één van de ernstigste bezwaren, die tegen het wetsontwerp kan worden ingebracht, aan welk bezwaar tot nu toe veel te weinig aandacht is geschonken. Men kan hierin slechts verbetering aanbrengen door aan de vrije organisaties van bedrijfsgenoten — ondernemers en werknemers — veel grotere bevoegdheden ten opzichte van publiekrechtelijke organisaties toe te kennen dan in het wetsontwerp geschiedt. Wij hopen, dat de volksvertegenwoordiging alsnog dit essentiële bezwaar zal kunnen wegnemen.

Zou dit niet geschieden, dan is een ontwikkeling mogelijk, waardoor de invloed van het bedrijfsleven voortdurend wordt ondermijnd, en plaats maakt voor de „heerschappij der bewindvoerders”, hier in de vorm van, van het bedrijfsleven in grote mate onafhankelijke, besturen en employé's van publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties.

Terwijl in *theorie* een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zou worden geschapen, die via de vrije organisaties voortkomt uit het bedrijfsleven, werkt het wetsontwerp een *praktijk* in de hand, die leidt tot uitschakeling van de invloed van het bedrijfsleven.

^s-Gravenhage.

Dr J. BUTER.

COMITÉ MARITIME INTERNATIONAAL.

II.

ZIJN WERKZAAMHEID.

Het Comité Maritime International, dat in September 1949 te Amsterdam zijn XXIste Conferentie zal houden, heeft van het allereerste begin in 1897 af zich beziggehouden met aanvaringsrecht, redersaansprakelijkheid en zake-lijke rechten op schepen.

Zijn ontwerpen over aanvaring en over hulp en berging, aanvankelijk zonder medewerking van Groot-Brittannië tot stand gebracht, hebben, langs de gebruikelijke weg van Diplomatieke Conferenties (1905, 1909, 1910), geleid tot de te Brussel gesloten Verdragen van 23 September 1910 (bij ons goedgekeurd bij de wetten van 11 Januari

1913, Stbl. 26 en 27), van kracht sinds 1 Maart 1913, ook voor Groot-Brittannië. Het is bekend, dat ons nieuwe zee-recht zich naar de beginselen van deze tractaten heeft gevoegd, ook in de overzeese gebiedsdelen, hoewel de tractaten zelf daar niet gelden. Vooral bij het aanvaringsrecht was het niet eenvoudig, de Engelsen mee te krijgen; waren de schepen „both to blame”, dan droeg daar elk de helft der schade en het kostte de Engelse juristen moeite, het stelsel van aansprakelijkheid naar de mate van ieders schuld („contributory negligence”) over te nemen; zij vonden dat prachtig voor continentale juristen, maar deze waren hun, zoals zij in die tijd tot Franck zeiden, „far too clever”. Pas in 1945 aanvaardde Groot-Brittannië dit stelsel in zijn interne recht.

De beide tractaten gelden over een groot deel der zeevarende wereld; de Verenigde Staten van Noord-Amerika hebben zich echter alleen bij dat over hulp en berging aangesloten en een aantal Zuidamerikaanse Staten bij geen van beide.

In 1924 is, na voorbereiding eerst in het Comité en later ook in de International Law Association, de Cognossements-conventie tot stand gekomen (Brussel, 25 Augustus 1924), waarvan de inhoud, bekend als de Hague Rules, in tal van landen geldt; door ratificatie van het tractaat zelf of door opneming in de eigen wetgeving. Zij regelt o. a. de aansprakelijkheid van de zeevervoerder — dwingende regels over de zorg voor het schip en de lading enerzijds, vrijstelling voor een reeks overmachtsgevallen anderzijds — en de bewijskracht van het cognossement. Hieraan waren al voorafgegaan de Amerikaanse Harter Act 1893 en verschillende zeevervoerswetten in Britse Dominions. Voor Groot-Brittannië en Noord-Ierland werden de Rules (voor uitgaand vervoer) aanvaard bij de Carriage of Goods by Sea Act 1924, daarop zijn gevolgd andere Britse gebieden, België, Spanje, Hongarije, Monaco, Portugal, Polen, Frankrijk, Roemenië, de Verenigde Staten, Denemarken, Zweden, Noorwegen, Finland, Italië, Duitsland, Egypte, Eire. Er zijn onderlinge verschillen, wat betreft het werkingsgebied (uitgaand of ook inkomend vervoer, kustvervoer) en de inhoud van de regels en bovendien wijkt in sommige landen de zuiver nationaal geldende wetgeving voor cognossementen af van die voor het internationaal vervoer, om van het verschil met charterrecht niet eens te spreken.

In Nederland werd een deel van de Hague Rules in het nieuwe Zeerecht van 1924, in werking sinds 1 Februari 1927, opgenomen; ons recht heeft nu praktisch geen dwingend recht, dat zich tegen toepasselijkverklaring van de Hague Rules in de cognossementen verzet. Verder is Molengraaff, de leidende figuur en in vele opzichten de ontwerper, toen niet gegaan. Maar thans is allerwege, bij reders en juristen, steun te verwachten voor een verdere aanpassing van ons recht aan deze Rules en het laat zich aanzien, dat men van voorstellen hierover spoedig meer zal horen. Nederland staat in dit opzicht achter.

Deze Cognossements-conventie bevat een aansprakelijkheidslimiet van £ 100 of het equivalent daarvan, per collo of eenheid, naar goudwaarde (artt. 4, 5° en 9), een maximale grens die, vooral sinds het pond sterling van het goud is losgemaakt, opnieuw in discussie is gebracht, tegelijk met de „goudclausule” in de conventie die nu volgt.

Dit is de Brusselse Conventie van 25 Augustus 1924 over de beperking van de redersaansprakelijkheid, die is geratificeerd door een aantal staten, maar niet door Groot-Brittannië en Nederland. Een reder mocht van oudsher al niet meer aan de zee verliezen dan hij eraan had toevertrouwd. Het recht van abandon is later op zij gedrongen door een aansprakelijkheid, wel met het gehele vermogen, maar tot een maximumbedrag per ton. De bekende grens uit het Engelse recht van £ 8 per ton voor goederen of £ 15 met inbegrip van dood- of verwonding moge in het midden der vorige eeuw nog redelijk zijn geweest, doordat deze £ 15 het quotiënt vormde van de

tonnage en de waarde van, de Britse koopvaardijvloot-gedachte — dat fundament is allang vergaan.

De Conventie heeft de limiet gesteld op de waarde van het schip met 10 pCt vracht (en de vergoedingen van schade of avarij-grosse), alternatief met £ 8 per ton voor een aantal belangrijke scheepsschulden, buiten nog eens £ 8 voor schade door dood of verwonding. Zij knoopt dus bij de beide bekende stelsels aan en zij bepaalt, dat „les unités monétaires... s'entendent valeur or”.

Bij beide conventies ontstond het Babel der goudclausule. Er is al dadelijk verschil in aansprakelijkheid tussen de toegetreden Staten en de andere, die zelve of een waardegrens of een geldgrens kennen (Nederland: f 50 per ton netto inhoud). Dan correspondeert de geldlimiet nergens meer met de werkelijke scheepswaarden, die in de regel veel hoger liggen. Verder zijn er Staten zoals sommige Scandinavische, die hun wettelijke aansprakelijkheidsgrens, al dan niet naar goudwaarde, hebben vastgesteld naar een bedrag in de eigen munt volgens de pariteit met het £ van 1924, zodat hun reders zwaarder worden belast en bovendien nog nadeel door koersverlies kunnen lijden doordat een buitenlandse rechter hen kan veroordelen tot een betaling in diens eigen muntsoort of in ponden. Dan zijn er landen, als Frankrijk, waar voor het internationale cognossementsvervoer een andere limiet geldt dan voor het nationale vervoer, hetgeen tot vreemde gevolgen leidt, soms op dezelfde reis met hetzelfde schip. Tenslotte staat niet vast, of de koers moet worden gerekend van de dag van de schade of de uitgave, of die van het vonnis of de voldoening daaraan, gezwegen nog van de rechtens hierbuiten staande vraag, of de deviezenwetten zulke betalingen toestaan.

Voor en op de Antwerpse Conferentie heeft men ingezien, dat het goud geen deugdelijke maatstaf meer was, al moeten wij niet vergeten, dat de Warschause Conventie voor het Luchtvervoer een goudwaardeclausule bevat.

Er is toen besproken, of de muntpariteit van het International Monetary Fund (Bretton Woods) in de plaats van goudwaarde kon treden. Van Engelse zijde was men huiverig voor dit „dubious matrimonial adventure”. Er is gepleit voor pond en dollar en zelfs aangevoerd, dat het er voor assuradeuren toch niet op aankwam, welke pariteit werd gekozen, omdat zij namens de lading ontvangen wat zij zelf namens het schip betalen, een al te simplistisch betoog, dat dan ook van Nederlandse zijde werd bestreden.

Men benoemde een Commissie, die met spoed zou rapporteren over een oplossing „ensuring a reasonable measure of international stability”. Haar werkzaamheden zullen nu te Amsterdam aan de orde komen en dan zal blijken of men de muntsoort van een der toonaangevende landen verkiest, dan wel toch aan een of ander waarde-stelsel de voorkeur geeft. Het zoeken is voortdurend naar een imiet die, zo niet stabiliteit naar de tijd, dan toch uniformiteit naar de plaats brengt en die gemakkelijk voor ieder concreet geval uit te rekenen is. Er moet hier op allerlei worden gelet: op de variëteit in waarde bij nieuwe en oude schepen, passagiers- en vrachtschepen, op de assurantiedekking die de meeste plooiën voor de reder gladstrijkt en op de deviezenwetgeving die in alle stelsels een soepele afrekening kan verhinderen.

In 1926 zijn te Brussel in aansluiting op werk van het Comité twee Conventies gesloten.

De eerste is die van 10 April 1926 over de bevoorrechte schulden en hypotheek op schepen. Deze is door 15 landen geratificeerd, niet door Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en Nederland. Hypotheken nemen in deze Conventie rang na een aantal bevoorrechte schulden, ongeveer overeenkomende met art. 318 c W.v.K.; maar ook na een aantal scheepsschulden als die van art. 318 q, welke bij ons rangorde hebben na de hypotheek. Frankrijk ratificeerde deze Conventie in 1935 en heeft, merkwaardige bijzonderheid, bij een wet van 19 Februari 1949 de Code de Commerce met dit Tractaat in overeenstemming gebracht.

De tweede is ook van 10 April 1926 (met protocol van 24 Mei 1934) en regelt de immuniteit van staatschepen, een onderwerp van groot belang naarmate de Staten meer handelsschepen reden. Dertien landen hebben geratificeerd, waaronder in 1936 Nederland. Te Antwerpen is aangedrongen op toetreding door landen als Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, die in hun latere wetgeving afstand hadden gedaan van het oude beginsel, dat de Staat niet voor de eigen rechter kon worden gedagvaard. (Crown Proceedings Act 1947, Federal Tort Claims Act 1946).

Het accent moet echter niet daarop vallen, maar op de aanvaarding door de Staten van de jurisdictie van een buitenlandse rechter over hun schepen en de onderwerping aan vreemd beslag. In die geest is te Antwerpen een resolutie aangenomen.

Deze Conventie stelt in art. 1 voorop, dat Staten en hun zeeschepen en ladingen zijn onderworpen aan dezelfde regelen inzake aansprakelijkheid als particuliere schepen, ladingen en reders en dat daarvoor dezelfde regelen over rechterlijke competentie en procedure gelden. Dat is niet van toepassing op staatschepen, die uitsluitend worden gebezigd voor een regeringsdienst, waarmede geen handelsdoeleinden worden beoogd: deze kunnen (en dit is voor de soevereiniteit een gewichtig punt) niet in beslag worden genomen, maar men kan bij de eigen rechter van de betrokken Staat een vordering aanbrengen wegens aanvaring, hulp, berging, avarij-grosse of herstel van of levering aan het schip (art. 3).

Het zou te ver voeren, dit systeem punt voor punt te vergelijken met het Nederlandse recht. Wel is het de moeite waard, de volgende vergelijking op te stellen. Er is bij vreemde staatschepen een scala van rechten en maatregelen denkbaar: conservatoir beslag op alle eigendommen, of op alle schepen, of alleen op het schuldige schip, of precies als bij particulieren; minder ingrijpend: geen beslag, meer alleen jurisdictie van de rechter, vonnis in rem of in personam (naar Engelse begrippen), executoriaal beslag; nog beperkter: enkel jurisdictie van de eigen rechter, voor alle vorderingen of alleen voor dringende vorderingen als die wegens verleende bijstand. Deze bevoegdheden worden nu in ruimer mate toegekend, naarmate de staatsexploïtatie van het schip meer overeenstemming vertoont met particulier rederschap, in mindere mate, naar gelang het schip zuiverder een publieke dienst verricht.

Nu hebben de grote zeevarende landen de jurisdictie van vreemde rechters over hun staatshandelsschepen praktisch al lang toegelaten, en bovendien laten art. 6 van de Conventie en het Protocol van 1934 aan de Staten heel wat speelruimte ter handhaving van hun soevereiniteit en prestige; men is dus in het Comité van mening, dat er een redelijke kans is op een uitbreiding van het gebied van dit tractaat.

Herziening van de York-Antwerp Rules voor avarij-grosse is een wat delicaat onderwerp van discussie geweest tussen het Comité en de International Law Association. Te Antwerpen is de I.L.A. uitgenodigd te onderzoeken of Rule XXII kan worden gewijzigd in dié zin, dat de wettelijke interesses in de haven van bestemming (welke soms overmatig hoog zijn) worden vervangen door een vaste rente. Men wil deze op 5 pCt stellen. Inmiddels is nader internationaal overleg gaande ook over andere Rules, zodat het Comité ongetwijfeld over een bredere herziening zal beraadslagen, die tevens aanvaarding door de Amerikaanse handelswereld moet bevorderen.

Een uniforme regeling van het doorcognossement en het gecombineerd vervoer is sedert jaren voorgestaan door Zweedse kringen; onder leiding van de oud-raadsheer Algot Bagge. Het onderwerp is, zien wij goed, ook behandeld met Regeringen; transportassuradeuren, autovervoerders, de I.K.K. en het Instituut voor de Unificatie van Privaatrecht te Rome. Dat zou niet nodig zijn, als de weerstand niet groot was tegen een stelsel, waarbij de eerste

of laatste vervoerder aansprakelijk wordt gesteld voor schaden ook op tussentrajecten. De Zweden gaven eens als voorbeeld een vervoer van kisten staal van Sandviken over Hull naar Belfast, per spoor, vliegtuig, expediteursloods, zeeschip, pakhuis, spoor, auto en kustvaartuig, achtereenvolgens onderworpen aan zeven stelsels van aansprakelijkheid. Bagge wil de vervoerders toestaan, kenbaar te maken dat zij bereid zijn een doorcognossement of vrachtbrief af te geven; zij kunnen dan hun risico's vooraf overzien. Het onderwerp is bij het Comité commissoriaal gemaakt.

Wanneer over „An International Maritime Court” zal worden gesproken; is dat toe te schrijven aan een voordracht die Prof. Mr R. P. Cleveringa uit Leiden onder deze titel op 6 Juni 1947 heeft gehouden voor de Anglo-Netherlands Society. Van Nederlandse zijde is op behandeling van dit onderwerp aangedrongen. In 1948, voor de Haagse Conferentie van de International Bar Association, zijn door Rabel en door Govare analoge denkbeelden ontwikkeld.

Tenslotte zal men zijn gedachten laten gaan over conservatoir en executoriaal beslag op schepen in het algemeen. Dit raakt zowel de Parijse ontwerp-conventie van 1937 over aanvaringsbeslag als de tractaten over bevoorrechte schulden en staatsimmuniteit van 1926. Het gaat nu vooreerst over conservatoir beslag — voor alle vorderingen of voor alle bevoorrechte („maritime claims”) of alleen voor vorderingen ter zake van het schip — en dan: op het gehele vermogen of op schepen of alleen op het schip, waarmede schade is toegebracht; verder over executoriaal beslag en rechterlijke bevoegdheid, alsmede over de vraag tegen wie men optreedt: het schip, de reder, de eigenaar. Op al deze punten is er veel rechtsverscheidenheid.

Het Comité is, naar men ziet, druk bezig met het figuurzagen en het opschilderen van de fraaie legkaart van het internationaal zeerecht. Het gehele zeevervoer wordt er nog niet door gedekt, maar de figuren passen hier en daar reeds aardig aan elkander. Het opschrift luidt: „The law of the ocean must be one”.

Amsterdam.

Prof. Mr J. OFFERHAUS.

BOEKBESPREKING.

De bedrijfseconomische betekenis van de reclame door Dr H. J. A. Hermens. Serie Bedrijfseconomische Monografieën, deel XV. Uitg. H. E. Stenfert Kroese's Uitgevers-Maatschappij N.V. Leiden 1949. VII en 404 blz.

In „De bedrijfseconomische betekenis van de reclame” door Dr H. J. A. Hermens begroeten wij het eerste Nederlandse boek, dat de reclame uitsluitend van bedrijfseconomisch standpunt beschouwt. Ja, wij kunnen zelfs zonder overdrijving beweren, dat er op de gehele wereld slechts uiterst weinig werken zijn, die het onderwerp aldus bezien; de psychologische en reclame-technische literatuur overheerst. Het onderhavige werk kan alleen hierom al een belangrijke aanwinst voor de bedrijfseconomische literatuur, worden genoemd. Er is echter meer, want deze helder geschreven, goed geconcepioneerde en diepgaande studie, door een beoefenaar van het reclamevak samengesteld, bevat een uitstekende samenvatting van hetgeen de literatuur over de reclame tot 1940 heeft opgeleverd. Dit alles wordt — wij zouden haast zeggen: „en passant” — verrijkt door een geschiedkundige schets van de reclame die er zijn mag en een geschiedenis van het Nederlandse reclamebureauwezen, die even waardevol als interessant is.

Naar wij menen, is het werk als dissertatie (economische faculteit van de universiteit van Amsterdam) opgezet. Het heeft echter lang op voltooiing moeten wachten,

hetgeen dan ook de reden is, dat de schrijver de na het uitbreken van de oorlog verschenen literatuur niet meer in aanmerking heeft kunnen nemen. Dit doet aan de verdienste van het werk weliswaar niets af, doch het is jammer, dat een baanbrekend en uitvoerig werk als van Borden¹⁾ niet ter adstructie van het betoog kon worden aangehaald. Borden kon immers aan de hand van zeer uitvoerige onderzoekingen tot resultaten komen en conclusies trekken — zij het nog zeer voorzichtig — die Dr Hermens alleen op of op smalle inductieve basis of langs deductieve weg kon bereiken.

Gelijk de titel van het boek reeds zegt, gaat de schrijver niet in op met de reclame verbonden algemene vraagstukken, zoals de betekenis van de reclame voor de behoeftenbevrediging van de consument en de moderne theorieën van de prijsvorming in het kader van de onvolkomen mededinging. Zonder nu geheel de critische opmerkingen van theoretische economen te negeren, constateert schr. zeer nuchter en terecht, dat critiek op de reclame in wezen critiek op de maatschappelijke ordening is, dat de praktijk er onder de omstandigheden bijv. gelijk aan heeft de reclamekosten als zuivere kosten te beschouwen.

De reclame wordt gedefinieerd als „Het samenstel van verrichtingen ter massale beïnvloeding van het vraag- en aanbodpotentieel” en om doelmatigheidsredenen onderscheiden van propaganda. Tevens wordt er terecht de nadruk op gelegd, dat reclame een *middel* tot bevordering van de afzet is. Het is nuttig dit naar voren te brengen, omdat men uit de meeste literatuur wel de indruk zou krijgen, dat de reclame een factor van zelfstandige betekenis en met een eigen leven in het maatschappelijk bestel is. Het is o.i. dan ook moeilijk te verdedigen om critiek op de reclame uit te oefenen.

Het belangrijkste deel van het boek wordt uiteraard gevormd door de hoofdstukken, waarin het verband tussen reclame en afzet, de kosten van reclame, reclame en conjunctuur en marktanalyse en reclamebegroting worden behandeld.

Het verband tussen reclame en afzet wordt eerst langs deductieve weg nagegaan, waarna gezien wordt welke mogelijkheden er bestaan om dit verband op kwantitatieve wijze uit te drukken. Een proeve van bepaling hiervan door middel van correlatierekening — waarbij Prof. Dr J. Tinbergen hulp verleende — besluit de behandeling van dit onderwerp.

Aangaande deze mogelijkheden om het verband tussen reclame en afzet te bepalen — dus: resultatenbepaling van de reclame — komt de schrijver tot de conclusie, dat zij slechts in beperkte mate aanwezig zijn, al zijn zij van veel meer waarde dan de psychologische bepaling, waarbij men al heel weinig baat heeft gevonden. Zoekt men naar het *exacte* resultaat van de reclame, dan zoekt men naar de steen der wijzen volgens schr., zodat alleen ruwe en benaderende resultaten kunnen worden verkregen. De oorzaak van deze situatie is, dat het materiaal; waarmede men moet werken in de resultatenrekening, onvoldoende is, hetgeen overduidelijk blijkt uit het voorbeeld, dat wordt gegeven van de bepaling van het verband volgens de correlatierekening. Men kampt ook wel zeer met de moeilijkheid, dat er nog te vele imponderabilia in het reclameproces een rol spelen. Wij kunnen ons met deze conclusies verenigen en met schr. de hoop uitspreken, dat het bedrijfsleven het materiaal zal verstrekken, dat verder onderzoek in de besproken materie mogelijk maakt. Zulks des te meer, daar de ter beschikking staande feitelijke gegevens van tamelijk oude datum zijn.

Aangaande het verband tussen reclame en conjunctuur wordt opgemerkt, dat de algemene aanpassing van de reclame aan de conjunctuur niet juist is, doch dat in

¹⁾ Neil H. Borden: „The Economic Effects of Advertising”, Chicago 1944. In 1945 in verkorte vorm verschenen onder de titel: „Advertising in Our Economy”.

sommige gevallen reclame in de depressie kan worden uitgebreid, in andere gevallen sterk ingekrompen. Om in deze aangelegenheid echter een gefundeerd advies te geven zal men evenwel over goed materiaal betreffende de resultaten van de reclame moeten beschikken. Het ware, in verband met dit onderwerp, interessant geweest, wanneer de omvang van de reclame bezien was in relatie met de trend in de verkopen van bepaalde artikelen. Vóór de publicatie van het reeds aangehaalde werk van Borden, is dienaangaande echter niets verschenen, zodat de schrijver er niets aan kon ontleen. Het is misschien interessant op te merken, dat volgens Borden de reclame in het algemeen weinig invloed op de trend kan uitoefenen.

Het nut van marktonderzoek voor de reclame wordt met enkele woorden en een voorbeeld toegelicht. Gezien het feit, dat het marktonderzoek uit de reclame is voortgekomen zou wellicht nog een ander — en beter gewaardeerd onderzoek dan dat van de Bond van Adverteerders — voorbeeld van een enquête voor reclamedoeleinden hebben kunnen worden opgenomen.

Met betrekking tot het vraagstuk van de reclame in de kostprijs worden enkele behatenswaardige opmerkingen gemaakt. In het betreffende hoofdstuk, gebaseerd op de leer van Prof. Limperg, meenden wij echter enige tegemoetkomendheid te kunnen verwachten tegenover de praktische opvatting om in bepaalde gevallen de uitgaven voor een introductie-reclamecampagne als kosten in het betrokken jaar op te nemen. Wanneer de aard van het artikel zulks toelaat, zien wij hier geen overwegend bezwaar in.

Tenslotte kunnen wij opmerken, dat het bekend was, dat de resultatenberekening van de reclame moeilijk is en dat men in dit opzicht in de kinderschoenen staat. Hoezeer dit het geval is, heeft Dr Hermens op uitstekende wijze aangetoond. Met de schrijver hopen wij daarom vurig, dat zijn werk een sterke stimulans tot voortgezet systematisch onderzoek zal zijn, niet in het minst ten bate van het bedrijfsleven. Moge een tweede druk, waarin ook de nieuwere literatuur is verwerkt — en zo mogelijk aangevuld met een index en een literatuuroverzicht — van de vervulling van deze hoop; al geschiedt dit ook gedeeltelijk, getuigenis afleggen.

Eindhoven.

Dr J. VAN REES.

BOEKAANKONDIGING.

Yearbook of Labour Statistics 1947-1948, Nummer 10.
Gepubliceerd door het International Labour Office,
Genève 1949, 303 blz.

In dit statistisch jaarboek zijn gegevens verzameld betreffende de toestand op de arbeidsmarkt voor een zestigtal landen. De stof is verdeeld in tien hoofdstukken, zodanig, dat ieder hoofdstuk een bepaald aspect van de arbeidsmarkt, zoals totale en beroepsbevolking, werkgelegenheid en werkloosheid, lonen en salarissen, kosten van levensonderhoud, arbeidsconflicten, migratie, enz., belicht. De landen, waarop de statistieken betrekking hebben, zijn gerangschikt naar de continenten waartoe zij behoren. Ook de gegevens betreffende de landen ten Oosten van het IJzeren Gordijn worden verstrekt.

Vóór de eerste maal in deze serie worden tabellen gepubliceerd betreffende sociale zekerheid, terwijl ook een nieuwe tabel betreffende arbeidsinkomen en totaal nationaal inkomen is opgenomen.

Zoals wel bijna onvermijdelijk is bij het samenstellen van een dergelijk omvangrijk jaarboek zijn de cijfers op het moment van publicatie reeds vrij oud. Meer recente gegevens, betreffende verschillende in het jaarboek opgenomen onderwerpen zijn te vinden in de maandelijks verschijnende *International Labour Reviews*.

Het naast elkaar aantreffen van zoveel gegevens van verschillende landen maakt de verleiding haast onweer-

staanbaar om te gaan vergelijken. De allergrootste voorzichtigheid en kennis van zaken zijn hiervoor echter noodzakelijk. De gehele materie van de indexcijfers is, in een bewogen tijd als de tegenwoordige, er één vol voetangels en klemmen, zodat het dikwijls reeds zeer moeilijk is zich een ondubbelzinnige indruk te verschaffen van het verloop van een bepaalde reeks, als bijv. die betreffende de kosten van levensonderhoud, binnen één bepaald land over een niet eens zeer lange periode. Daar de internationale standaardisatie van arbeidsstatistiek nog niet is verwezenlijkt, lenen de in dit jaarboek opgenomen statistieken zich slechts met de grootste reserves en in een zeer beperkte mate voor het trekken van internationale vergelijkingen. Het moet in dit verband worden vermeld, dat het International Labour Office ieder hoofdstuk vooraf heeft doen gaan van een zeer gedetailleerde beschrijving van het materiaal.

AANTEKENING.

HET O.E.E.C.-VERSLAG BETREFFENDE HET WESTEUROPEES HERSTEL.

Het kortgeleden verschenen „Progress Report” van de O.E.E.C., gedateerd Juni 1949, geeft een overzicht van het economisch herstel der Marshall-landen van het einde van de oorlog af tot eind 1948. In het onderstaande zal de inhoud van dit uitgebreide, aan de hand van talrijke interessante grafieken en tabellen verduidelijkte, verslag, kort worden weergegeven.

De betekenis van de Marshall-hulp.

De lopende posten der betalingsbalans der Westeuropese landen vertoonden eind 1947 een aanzienlijk tekort, dat geheel voor rekening kwam van de economische betrekkingen met het Westelijk halfrond. De inkomsten uit export en uit anderen hoofde dekten de invoer slechts voor iets meer dan $\frac{1}{3}$, dit ondanks het feit, dat de invoer, althans naar volume, beneden het niveau van dat van 1938 lag. De oorzaak van dit tekort moet dan ook worden gezocht in de daling der inkomsten uit het buitenland en de relatief grote prijsstijging van importgoederen. Zo lag het uitvoervolume in 1947 nog ongeveer $\frac{1}{3}$ beneden het niveau van 1938, terwijl de inkomsten uit investeringen in het buitenland, uit scheepvaart, uit tourisme en uit overige onzichtbare posten, sterk waren verminderd en t.o.v. de betalingen aan buiten Europa gelegen landen voor huur van schepen en andere doeleinden een tekort te zien gaven.

TABEL I.

Betalingsbalans der O.E.E.C.-landen met de rest van de wereld in 1947 ¹⁾.

(in \$ mrd.)

	Westelijk halfrond	Overige landen	Totaal
Invoer	- 8,2	- 3,1	- 11,3
Uitvoer	+ 1,6	+ 2,9	+ 4,5
Onzichtbare posten (netto)	- 0,9	+ 0,4	- 0,5
Saldo	- 7,5	+ 0,2	- 7,3

¹⁾ Excl. Zwitserland, Portugal, Triëst en overzeese gebiedsdelen.

Dit deficit werd gefinancierd d.m.v. leningen, verstrekt door de Regeringen van de Verenigde Staten en Canada en de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling, schenkingen van de Regering van de Verenigde Staten en het aanspreken van de goud- en deviezenreserves der landen, die ultimo 1947 tot minder dan $\frac{2}{3}$ van het vooroorlogs niveau waren teruggelopen. De meeste van deze en andere financieringsbronnen — w.o. de leningen van de Export-Import Bank, die reeds in 1947 niet meer werden verstrekt, en de steun van de U.N.R.R.A., die in 1947 aanzienlijk werd verminderd — geraakten spoedig uitgeput.

Zonder het vooruitzicht op verdere steun zou de dollarimport van de Westeuropese landen met, naar schatting $\frac{4}{5}$, de totale import met ongeveer de helft, moeten worden verminderd, daar enerzijds de reserves aan goud en deviezen te gering waren in verhouding tot het dollartekort, en anderzijds de export niet snel genoeg kon worden opgevoerd. Een dergelijke importbeperking zou, door een groot deel der voor consumptie en productie noodzakelijke goederen uit het Westelijk halfrond wordt betrokken, ernstige gevolgen hebben voor de Westeuropese economie.

TABEL II.

Westeuropese invoer uit het Westelijk halfrond in 1947 in pCt van de consumptie.

Artikel	pCt	Artikel	pCt
ruwe katoen	50	ruw zink	32
aluminium	44	voedergranen	17
broodgraan	42	oliën en vetten	14
ruw koper	40	vlees	12
ruw lood	38	wol	11
geraffineerde petroleum	35	vaste brandstoffen	9
ruwe petroleum	34		

De vooruitzichten van Amerikaanse hulp op grote schaal in het kader van het Marshall-plan hadden een gunstige invloed op de Europese productie. Materiaal, dat tevoren in voorraad werd gehouden, kon, nu de kans op vervanging groter was geworden, onmiddellijk worden verbruikt; het herstel van het vertrouwen in extern evenwicht ontmoedigde speculatieve activiteit, zoals aanhouden van voorraden en kapitaalvlucht. Van meer belang is echter, aldus het verslag, dat de Marshall-landen in staat werden gesteld plannen te maken voor de toekomst, zich te concentreren op die takken van bedrijvigheid, waarin zij het meest efficiënt waren georganiseerd en de uitrusting te herstellen en te ontwikkelen, terwijl voorts de inflatie, die zich in vrijwel alle landen had openbaard tengevolge van het tekort aan belangrijke goederen, kon worden teruggedrongen. Uit het feit, dat de industriële productie tussen December 1947 en December 1948 met 17 pCt steeg en daarmee het niveau van 1938 overschreed en uit onderstaande tabel, waarin de Marshall-hulp wordt weergegeven in pCt van de totale geschatte invoer voor 1948/49, blijkt voorts het grote belang van de Marshall-hulp voor West-Europa.

TABEL III.

- Netto-hulp in pCt van de totale invoer van 1948/49.

Land	pCt ¹⁾	Land	pCt ¹⁾	Land	pCt ¹⁾
Oostenrijk	58	Nederland	34	Ver. Koninkrijk	12
Griekenland	58	Bizonia	25	Turkije	9
Frankrijk	48	IJsland	23	België/Lux.	2
Fransé zone	44	Noorwegen	20	Zweden	2
Italië	41	Ierland	17	Portugal	—
Triëst	41	Denemarken	16	Zwitserland	—

¹⁾ Hulp uit de Ver. Staten, vermeerderd met hulp van andere landen, verminderd met hulp aan andere landen verleend volgens overeenkomst voor Inter-Europese betalingen en compensaties.

Het Marshall-plan is echter niet meer dan een noodmaatregel, die ten doel heeft bij te dragen tot het bereiken van een gezonde Europese economie, onafhankelijk van buitengewone hulp van het buitenland. Om een dergelijke onafhankelijkheid te verkrijgen moet Europa haar buitenlandse inkomsten verhogen en bovendien de import verminderen. In de eerste plaats zal daartoe de productie moeten worden opgevoerd, door zich te verzekeren van voldoende grondstoffen en transportfaciliteiten, door volledige benutting van het arbeidspotentieel, verbetering der productiviteit, investeringen in nieuwe installaties en een vrije handel tussen de deelnemende landen. Tenslotte is interne financiële stabili-

teit een essentiële voorwaarde voor bovengenoemde onafhankelijkheid.

In het onderstaande zal worden nagegaan in hoeverre de O.E.E.C.-landen dienaangaande resultaten hebben geboekt.

De grondstoffenvoorziening¹ en het binnenlands vervoer.

Voor hun steenkolenvoorziening zijn de Marshall-landen aangewezen op de eigen productie. Deze bleef in alle belangrijke producerende landen, uitgezonderd in Frankrijk, hoewel zich t.o.v. de oorlogsjaren een aanzienlijke stijging heeft voorgedaan, beneden het vooroorlogs niveau. Ook de invoer uit de Verenigde Staten — één na-oorlogsverschijnsel — was niet voldoende om het tekort te dekken.

Ook wat de staalvoorziening betreft is Europa vnl. afhankelijk van de eigen voortbrenging, die, uitgezonderd in het Verenigd Koninkrijk en Zweden, aanvankelijk beneden de vooroorlogse productie bleef. Een belangrijke belemmering voor de productie vormde het gebrek aan cokes, ijzererts en schroot. De invoer uit de Verenigde Staten was, gezien de grote vraag naar staal in dat land zelf, betrekkelijk gering, doch, daar deze speciale, elders niet-verkrijgbare soorten betrof, voor het Europese herstel zeer belangrijk. De grote productiestijging in 1948 en de overschrijding van het vooroorlogs niveau in het eerste kwartaal van 1949 veroorloofden een groter verbruik. Duidelijk blijkt uit onderstaande tabel de invloed van de steenkolen- en staalvoorziening op de industriële productie.

TABEL IV.

Indexcijfers van de totale industriële productie en van de productie van steenkolen en staal in de Marshall-landen.

	1938	1946	1947	1948 2e kw.	1948 4e kw.	1949 ¹⁾ 1e kw.
Totale industriële productie	100	74	85	98	106	111
Harde steenkoolproductie	100	72	77	85	85	92
Ruwstaalproductie	100	59	68	86	97	107

¹⁾ Voorlopige gegevens.

De *electriciteits-* en *olievoorziening* bevindt zich momenteel boven vooroorlogs niveau, doch, daar de vraag sterker is gestegen dan de productie, is er nog steeds sprake van een tekort. De *textielvoorziening* is over het algemeen voldoende, vooral nu dollars voor aankoop van katoen ter beschikking zijn gesteld. De toegenomen productie van synthetische vezelstoffen heeft belangrijk tot deze gunstige positie bijgedragen. Het herstel der *rubberproductie* in de overzeese gebiedsdelen heeft bijna alle landen van voldoende hoeveelheden dezer grondstof verzekerd. T.a.v. *hout* zijn de omstandigheden minder gunstig. Hoewel de productie even groot is als voor de oorlog, bevindt zich de invoer op zeer laag niveau, nl. minder dan de helft van het vooroorlogse, waardoor de consumptie slechts 75 pCt van die van vóór de oorlog bedraagt. Het ziet er, aldus het verslag, naar uit, dat de *non-ferrometaalvoorziening* in de toekomst een belemmering zal vormen voor verdere productietoename, maar tot nu toe waren de beschikbare hoeveelheden over het algemeen voldoende, voornamelijk als gevolg van gebrek aan andere grondstoffen.

Na de oorlog werd verwacht, dat de productie in vele Europese landen ernstig zou worden belemmerd door de beschadiging van het *vervoersapparaat*. Daar echter met grote spoed reparaties aan het spoorwegnet werden uitgevoerd, waren de Marshall-landen in staat reeds in 1946 meer te vervoeren dan vóór de oorlog. Zo vervoerden België, Italië, Frankrijk en Nederland met minder dan 70 pCt van het rollend materieel 5 pCt meer dan in 1938. Een bijzonder probleem van het binnenlands vervoer is de doorvoer van Nederland en België. Deze doorvoer

daalde sterk als gevolg van de oorlogsvernielingen in Duitsland en het verleggen van het verkeer van Nederlandse en Belgische havens naar Duitse; de Nederlandse doorvoer belooft momenteel slechts $\frac{1}{4}$ van de vooroorlogse, hetgeen een belangrijke invloed had op de onzichtbare inkomsten. Er is nu echter overeenstemming bereikt om enig verkeer weer via vooroorlogse kanalen te leiden.

Het arbeidspotentieel.

De meeste Westeuropese landen hebben een massale werkloosheid kunnen vermijden. Weliswaar is de totale werkloosheid ongeveer even groot als in de jaren 1937/'38, maar deze is vnl. geconcentreerd in een drietal landen, nl. België, West-Duitsland en Italië.

Het aantal tengevolge van arbeidsgeschillen verloren gegane dagen was, zoals uit tabel V blijkt, aanzienlijk geringer dan in de jaren na de eerste wereldoorlog. Afgezien van de indirecte gevolgen komt de aldus verloren gegane tijd neer op één uur per duizend werkuren.

TABEL V.

Tengevolge van arbeidsgeschillen verloren gegane werkdagen in enkele Marshall-landen.

	(× 1 mln)	
	1919/'21	1946/'48
1. Oostenrijk	3,1	0,3
2. Denemarken	2,6	1,9
3. Frankrijk	45,0	35,1
4. Nederland	4,7	1,0
5. Noorwegen	5,4	0,2
6. Zweden	13,9	0,3
7. Ver. Koninkrijk	147,4	6,6
Totaal (1 t/m 7)	222,1	45,4

Productiviteit en investeringen.

De arbeidsproductiviteit was tot voor kort, als gevolg van de tekorten aan voedingsmiddelen en grondstoffen, de transportmoeilijkheden en de inflationaire druk, die de prikkel tot werken verminderden, belangrijk minder dan vóór de oorlog. Dank zij de maatregelen in de deelnemende landen, waardoor het vervoersapparaat werd hersteld en de productie van steenkolen en staal werd opgevoerd, en dank zij de Amerikaanse hulp, die de voedingsmiddelen- en grondstoffenpositie verbeterde, kon de productiviteit aanmerkelijk worden verhoogd. In Zweden en het Verenigd Koninkrijk bedroeg de industriële productie per man per jaar in 1948 reeds meer dan 110 pCt van die in 1938; in België, Frankrijk, Noorwegen, Denemarken en Ierland 90 tot 110 pCt; in Nederland en Italië 70 tot 90 pCt; in Oostenrijk en West-Duitsland 50 tot 70 pCt. Een verdere toeneming is afhankelijk van verbetering der productiemethoden en van investeringen in nieuwe, installaties. Wat de verbetering der productiemethoden betreft, ondervinden de landen medewerking van de Verenigde Staten, die voorlichting geven omtrent technische aangelegenheden.

Over het algemeen bevonden de investeringen zich gedurende de laatste jaren op een relatief hoog peil; in de meeste landen werd nl. een groter — in Frankrijk en Noorwegen een twee maal zo groot — deel van het nationaal product geïnvesteerd dan in 1938. In 1948 begonnen enkele landen als onderdeel hunner anti-inflatiepolitiek de minder essentiële investeringen te beperken. Uiteraard heeft de Marshall-hulp, doordat de landen daardoor in staat werden gesteld hun middelen voor investeringen in plaats van voor directe productie en consumptie aan te wenden, veel tot bovengenoemde gunstige ontwikkeling bijgedragen.

De productie.

De industriële productie in West-Europa bedroeg in de zomer van 1945 minder dan de helft van die van 1938. In 1948 was zij reeds meer dan verdubbeld en overschreed

zij het vooroorlogs niveau, een resultaat, dat des te meer spreekt, wanneer wordt bedacht, dat voor een overeenkomstig herstel na de vorige wereldoorlog niet minder dan zeven jaren nodig waren. Het glanspunt van 1948 was wel het herstel der industriële productie in West-Duitsland, dat vooral na de geldsanering in Juni 1948 grote vorderingen maakte.

Het herstel der agrarische productie verliep, zoals uit onderstaande tabel blijkt, minder snel. Eerst in 1948 was er sprake van een goede oogst, die, tezamen met de grote invoer van voedingsmiddelen van overzee, het voedseltekort aanzienlijk verminderde.

TABEL VI.

Oogsten in deelnemende landen.

	1935/'38	1946/'47	1947/'48	1948/'49
Broodgranen	100	82	60	93
Voedergranen	100	91	82	95
Aardappelen	100	93	93	125
Beetwortelen	100	97	81	115

Hoewel de oogsten in 1948 ongeveer die der vooroorlogse jaren evenaardden, bleef de vlees- en zuivelproductie nog ongeveer $\frac{1}{4}$ daar beneden, zodat per saldo het vooroorlogs niveau der agrarische productie niet werd bereikt. Vele pogingen worden dan ook ondernomen deze op te voeren, getuige het aantal landbouwtractoren, dat van 200.000 vóór de oorlog tot 600.000 toenam, en het grote verbruik van kunstmeststoffen.

De buitenlandse handel met deelnemende en niet-deelnemende landen; de betalingsbalans.

De handel tussen de deelnemende landen onderling, één der voorwaarden voor het economisch herstel, bevond zich in 1946 en 1947 op zeer laag niveau, nl resp. op de helft en $\frac{2}{3}$ van het vooroorlogse. De oorzaak hiervoor was gelegen in het feit, dat de landen hun productie grotendeels voor eigen gebruik nodig hadden, terwijl het gebrek aan buitenlandse valuta een verdere belemmering der handelsuitbreiding vormde. Uiteraard had deze geringe handel invloed op het economisch herstel, doordat de productie enerzijds werd beperkt door geringe invoer van grondstoffen, zoals steenkolen en staal, terwijl anderzijds producten niet in het buitenland konden worden afgezet. Met het herstel der productie en het verminderen der inflatoire druk nam de handel geleidelijk toe, aanmerkelijk gesteund door de maatregelen, die van de zijde der O.E.E.C. werden genomen om de moeilijkheden bij de financiering van de handel te verminderen. In het laatste kwartaal van 1948 werd het niveau van 90 pCt van de vooroorlogse handel tussen de deelnemende landen bereikt.

De export naar niet-deelnemende landen van het sterlinggebied, Noord-, Centraal- en Zuid-Amerika werd aanzienlijk opgevoerd en bevindt zich momenteel boven vooroorlogs niveau. Een verdere toeneming zal echter, daar de concurrentie op de exportmarkten reeds scherp is, op moeilijkheden stuiten. Wat de invoer betreft merkt het verslag op, dat, hoewel deze nog slechts $\frac{1}{10}$ minder is dan in 1938, vorderingen zijn gemaakt met het ver-

TABEL VII.

Handelsdeficit met niet-deelnemende landen.

(in \$ mrd op jaarbasis).

	Westelijk halfrond	Sterlinggebied	Oost-Europa	Overige	Totaal
1e h.j. 1947	- 5,7	+ 0,1	+ 0,1	- 0,1	- 5,6
2e h.j. 1947	- 6,6	- 0,1	- 0,2	+ 0,1	- 6,3
1e h.j. 1948	- 5,1	- 0,2	- 0,3	- 0,4	- 6,0
2e h.j. 1948	- 4,0	+ 0,2	- 0,3	- 0,1	- 4,2

minderen van West-Europa's afhankelijkheid van het Westelijk halfrond. Het resultaat van de handelsbetrekkingen met niet-deelnemende landen toont tabel. VII

Een belangrijk deel van West-Europa's toegenomen productie werd benut om het deficit van de betalingsbalans te verkleinen. In 1948 was het deficit der lopende posten van ruim \$ 7 mrd in 1947 teruggebracht tot \$ 5 mrd. Zo daalde in België, IJsland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk, het tekort met ca 65 pCt. De onzichtbare posten van een tiental landen, die in 1947 een deficit van meer dan \$ 800 mln te zien gaven, vertoonden in 1948 een surplus van \$ 180 mln, vnl. als gevolg van een aanzienlijke verbetering dezer posten in het Verenigd Koninkrijk.

Interne financiële stabiliteit.

In de eerste jaren na de oorlog kon de inflatoire druk in de meeste Europese landen moeilijk worden voorkomen. Zowel van de zijde van het publiek als van de zijde van het bedrijfsleven was een sterke inhaalvraag merkbaar, terwijl ook door de Overheid, o.a. voor militaire doeleinden, een grote vraag werd uitgeoefend. Aan koopkracht was geen gebrek; zowel de consumenten als de industrie beschikten over veel braakliggende middelen en de koopkracht van de Overheid was praktisch onbeperkt, daar zij altijd haar toevlucht kon nemen tot budgettekorten. Bij deze toegenomen koopkracht bleef de productie ten achter. De oplossing was tweeledig: nl. verhoging der productie en inkrimping van de geldhoeveelheid. Verschillende landen begonnen zo spoedig mogelijk met een geldsanering, die ten doel had de geldhoeveelheid in een meer normale verhouding met de hoeveelheid beschikbare goederen te brengen. Intussen vertoonde de productie, evenals de prijzen een stijging, zodat meer normale verhoudingen in de meeste landen gedurende de laatste jaren terugkeerden en de inflatoire dreiging van deze zijde aanzienlijk werd verminderd. De hieronder volgende tabel geeft, ter illustratie van het bovenstaande, een overzicht van de toeneming der geldhoeveelheid en de stijging der groothandelsprijzen. Deze tabel dient echter, daar de hoeveelheid goederen en diensten niet dezelfde is als voor de oorlog en bovendien de groothandelsindex niet de prijzen van alle goederen en diensten weergeeft, met een zeker voorbehoud te worden geïnterpreteerd.

TABEL VIII.

Land	Groot-handels-prijs 1937=100	Geld-hoeveelheid 1937=100	2 : 1	Maand
	1	2	3	4
Noorwegen	180	993	5,5	Febr. 1949
IJsland ¹⁾	324 ¹⁾	1.003	3,0	Nov. 1948
Oostenrijk	531	1.509	2,8	Jan. 1949
Portugal	241	439	1,8	Nov. 1948
Denemarken	219	366	1,7	Febr. 1949
Zweden	190	302	1,6	Jan. 1949
Ver. Koninkrijk	203	290	1,4	Febr. 1949
Nederland	271	294	1,1	Febr. 1949
Turkije	441	490	1,1	Sept. 1948
Ierland ¹⁾	233	229	1,0	Febr. 1949
Zwitserland	208	212	1,0	Dec. 1948
België	392	372	0,9	Dec. 1948
Italië	6.086	4.998	0,8	Nov. 1948
Frankrijk	2.190	1.587	0,7	Jan. 1949
Griekenland	25.200 ²⁾	8.750	0,3	Nov. 1948

¹⁾ 1938 = 100. ²⁾ kosten van levensonderhoud.

Van verhoging van de rentevoet als anti-inflatiemaatregel werd in de deelnemende landen vrijwel geen gebruik gemaakt — deze maatregel is trouwens in tijden van grote schaarste weinig effectief — en over het algemeen werd een goedkoop-geldpolitiek gevoerd. Wel was er in vele landen sprake van een creditrestricte-politiek.

Grote vorderingen zijn sedert het einde van de oorlog

gemaakt met het verminderen der budgetaire tekorten; een steeds groter deel der uitgaven van de Overheid werd gedekt door de inkomsten; de helft der deelnemende landen heeft, althans wat de lopende rekening betreft, thans een budgetair evenwicht bereikt. In andere landen is echter nog een deficit te constateren op alle rekeningen. De moeilijkheden met het verkrijgen van budgetair evenwicht ontstonden meestal, doordat de overheidsuitgaven een groter deel van het nationaal inkomen uitmaakten dan voor de oorlog het geval was; in Nederland, België en het Verenigd Koninkrijk resp. 46, 40 en 37 pCt in 1947, tegen resp. 20, 22 en 23 pCt in 1938.

Tenslotte werden in vele landen, die niet in staat waren door monetaire en financiële politiek alléén een evenwicht tussen vraag en aanbod tot stand te brengen, meer directe methoden, zoals rantsoenering, prijsbeheersing enz. toegepast.

Als gevolg van al deze maatregelen en niet in de laatste plaats door de gestegen productie, werd de inflationaire druk aanzienlijk verminderd. Aan de prijsstijging schijnt hierdoor een einde te zijn gekomen, waartoe de prijsdaling in de Verenigde Staten aanmerkelijk heeft bijgedragen. Hierbij moet echter worden bedacht, dat de Westeuropese landen nog steeds een groot invoeroverschot t.o.v. de rest van de wereld hebben en dat opheffing van dit handelsbalanstekort, het belangrijkste doel der O.E.E.C., een grote inflationaire invloed zal uitoefenen. De prijsstabilisatie van vele goederen was n.l. slechts mogelijk dank zij een grote invoer, gefinancierd door de Amerikaanse hulp.

Conclusie.

De door de Westeuropese landen gemaakte vorderingen in het eerste Marshall-jaar, waren bemoedigend. Zij zijn echter niet meer dan een eerste stap in de richting van economische levensvatbaarheid in 1952. Verdere toename der productie vereist aanzienlijke nieuwe investeringen; verdere exportverhoging, noodzakelijk voor het betalen van de essentiële invoer zal moeten worden bereikt onder het vooruitzicht van scherpe concurrentie op de exportmarkten en diverse handelsbelemmeringen.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt vertoonde ook deze week een verdere lichte verruiming, hetgeen tot uiting kwam in een daling van $\frac{1}{16}$ pCt bij verschillende termijnen schatkistpapier.

Bij geringe omvang der transacties werd driemaandspapier op $\frac{1}{4}$ pCt verhandeld, Januari- en Februaripapier op $\frac{15}{16}$ pCt, terwijl Mei/Junipromessen tegen $\frac{17}{16}$ pCt werden aangeboden.

Tegen het einde der week daalde de callgeldnotering tot $\frac{3}{4}$ pCt.

De aandelen- en obligatiemarkt heeft ook gedurende de afgelopen periode van zekere onbewogenheid blijk gegeven.

Het verlies aan goud en deviezen, dat de weekstaat van De Nederlandsche Bank te zien gaf, heeft op de aandelenmarkt geenszins tot een inflatiestemming geleid. Eerder waren technische factoren oorzaak, dat de aandelenkoersen gedurende enkele dagen zelfs enigszins daalden. In de loop van de verslagweek vond n.l. een tweetal executies plaats. In verband met de vrij geringe omzetten kunnen dergelijke verkopen al gauw tot enige koersdruk leiden.

De obligatiemarkt reageert tot dusverre vrijwel niet op de aanzienlijke daling van staatsfondsen, welke de laatste tijd te Londen plaatsvindt. De mogelijkheid staatsfondsen voor belastingdoeleinden in betaling te geven verhindert hier te lande een grote daling en werkt in zoverre vrij effectief als een rem tegen rentestijging.

De Nederlandse dollarlening, graadmeter der devaluatie-

verwachtingen, noteerde $109\frac{15}{16}$ pCt tegenover de vorige week 108 pCt.

Tenslotte volgen hier de voornaamste aandelenkoersen.

	5 Aug. 1949	12 Aug. 1949
A.K.U.	175	180
v. Berkel's Patent	115	115 $\frac{1}{2}$
Lever Bros & Unilever C. v. A. ...	260	257 $\frac{1}{4}$
Koninklijke Petroleum	304	309 $\frac{1}{4}$
Philips G. b. v. A.	234 $\frac{1}{2}$	236 $\frac{1}{4}$
H.A.L.	151.	152 $\frac{1}{2}$
N.S.U.	153 $\frac{3}{4}$	151 $\frac{1}{4}$
H.V.A.	160	156 $\frac{3}{4}$
Deli Mij C. v. A.	151 $\frac{1}{2}$	146 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	142	134 $\frac{1}{2}$
Internatio	178 $\frac{1}{2}$	176

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN JULI 1949.

Geldmarkt.

Deze maand waren de spanningen op de geldmarkt weer zo groot, dat de veiligheidsklep van de Nationale Bank opnieuw moest worden in werking gesteld. De voorschotten aan de Schatkist liepen op tot 2.955 mln frs, niettegenstaande een goed deel schatkistpapier kon worden ondergebracht bij de banken ingevolge een toeneming van de deposito's bij laatstvermelde instellingen. Daarbij waren de parastatale instellingen wegens krapheid van de geldmarkt verplicht hun toevlucht te nemen tot bijkomende voorschotten van de circulatiebank met als resultaat, dat per 28 Juli de debetstand van de Overheid bij de Nationale Bank op meer dan 7 mrd frs kwam te liggen. Die hoogte werd niet meer bereikt sedert begin December van vorig jaar.

De aangehaalde beweging duurt echter nog niet lang genoeg en is nog niet voldoende afgetekend, opdat al een afdoende verklaring zou kunnen worden vooruitgezet.

Wat daarentegen wel vast staat is het feit, dat sinds enkele maanden, ondanks de dalende conjunctuurbeweging, de curve van de totale geldomloop tegensprekelijk de hoogte in gaat. Bij de chartale geldomloop duurt de stijging reeds enkele maanden, maar sedert einde Maart groeien ook de deposito's bij de banken terug aan. In dit verband kunnen met meer zekerheid enkele verklaringen worden aangegeven. Zo blijkt het, dat de in Januari jl. vrijgegeven bedragen (40 pCt tijdelijk onbeschikbaar ingevolge de geldzuivering) thans duidelijk in de geldomloop zijn verwerkt, onverschillig of zij tot gevolg hebben gehad een stijging in de girale of in de chartale sector.

In de tweede plaats is daar de verbazend gunstige evolutie van de betalingsbalans. Niettegenstaande België sinds October 1948 voor 218,5 mln dollar (9,5 mrd frs) trekrechten ter beschikking stelde van zijn debiteurs, groeide de goud- en deviezenvoorraad van de Nationale Bank tussen 30 September 1948 en 28 Juli 1949 aan met 3.785 mln frs, waarvan 3.361 mln frs uitsluitend op rekening dienen geschreven van goudtoevoelingen.

Die gunstige evolutie van de betalingsbalans geeft de Belgische monetaire instanties de gelegenheid de geleidelijke afbouw van de wisselreglementering met het buitenland voort te zetten. Zo blijkt het, dat er ernstig aan gedacht wordt het betalingsverkeer met Zwitserland in aanzienlijke mate te versoepelen. De juiste draagwijdte van de maatregelen, welke zullen worden genomen, zijn nog niet bekend. Ondertussen staat reeds vast, dat het bestaande betalingsaccord, hetwelk op 12 October e.k. komt te vervallen, van Belgische zijde werd opgezegd.

Kapitaalmarkt.

De emissiemarkt vertoonde nog immer hetzelfde beeld:

afwezigheid van nieuwe aandelenuitgiften en in de sector obligaties aanbieder van papier met middelmatige looptijd door de Overheid of parastatale instellingen. Zoals in de vorige kroniek werd aangestipt, was het in de verlopen maand de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid, welke voor 500 mln frs 4,5 pCt kasbons op 5 jaar plaatste aan 98,5 pCt. Alhoewel de emissieprijs iets hoger was gesteld dan bij vorige gelijkwaardige inschrijvingen; ging de plaatsing vlug van de hand.

Op de markt van de uitstaande leningen bleef overigens de hausse van de koersen voortduren. De daling van het netto-rendement, welke er uit resulteert, vordert langzaam. Met onderstaande tabel wordt getracht hierover meer uitleg te verstrekken.

Netto-rendementen van de voornaamste obligatietypes¹⁾.
(pCt op koersen per einde maand)

Obligatietype	Looptijd	Aug. 1948	Juni 1949	Juli 1949
Schatkiscertificaten	5 à 10 j.	4,83	4,69	4,62
Staatsrenten	boven 10 j.	4,73	4,60	4,58
Kasbons steden	5 à 10 j.	5,07	5,01	4,97
Industr. obligaties	10 à 20 j.	6,06	6,05	5,83

¹⁾ Er werd rekening gehouden met eventuele terugbetalingspremiën bij de vervaldag.

Hieruit blijkt, dat de daling het meest uitgesproken was bij de schatkiscertificaten en de industriële obligaties. Die evolutie kan als een tendentie naar normalisatie van de onderlinge rentestanden worden aangezien, daar de rentevoet van beide vernoemde obligatietypes verhoudingsgewijze het sterkste was opgelopen. Tevens kan worden opgemerkt, dat de daling van de rentevoeten in het algemeen niet als onwenselijk voorkomt, met het oog op de bestrijding van de werkloosheid en de verwezenlijking van de Benelux.

De aandelenmarkt was naar gewoonte weinig actief. Het volume van de transacties werd in de afgelopen maand gedrukt door het uitblijven van een oplossing in de regeringscrisis en door de verlofperiode. Het gemiddeld koerspeil onderging weliswaar weinig wijziging in vergelijking met voorgaande maand, wat niet zeggen wil, dat de evolutie in alle rubrieken dezelfde was. In feite werden in de meeste sectoren lichte koersverliezen geboekt, behalve dan in de sector gas en electriciteit, waarvan ingevolge de betere rendementsperspectieven de koersen opnieuw merkbaar stegen (+ 6,8 pCt).

Bedrijvigheid en koersindex van de aandelenbeurs te Brussel.

	Aantal verhandelde stukken (in duizend-tallen per dag)	Kapitalen koerspeil (in mln frs per dag)	Gemiddeld koerspeil (1935-'38 = 100)
Einde Jan. 1947	16	24,8	251,0
" Jan. 1948	19	16,7	157,8
" Jan. 1949	46	38,0	154,3
" Juni 1949	31	32,4	150,4
" Juli 1949	26	21,3	149,4

Brussel. V. VAN ROMPUY.

STATISTIEKEN.

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
14 Juli 1949	23.288	22.699	279	18.842
21 Juli 1949	23.289	22.704	300	18.474
28 Juli 1949	23.285	22.714	307	18.490

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
14 Juli 1949	23.375	18.850	371	17.506
21 Juli 1949	23.279	18.794	449	17.415
28 Juli 1949	23.243	18.809	447	17.459

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
21 Juli 1949	52.981	430.168	125.042	162.700	426.000
28 Juli 1949	52.981	438.463	125.042	162.700	426.000
4 Aug. 1949	52.981	424.290	125.042	166.500	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.455	765	62.693
21 Juli 1949	1.108.597	159.978	272	158.130
28 Juli 1949	1.134.440	157.909	195	155.973
4 Aug. 1949	1.152.147	146.241	230	143.346

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 15 Augustus 1949.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f 12.000.000 Bijbank " " Agentsch. " "	f 12.000.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)	" "	" —
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	" "	f 1.800.000.000,—
Voorschotten in rek.-crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f 136.327.114,76 Bijbank " 280.599,49 Agentsch. " 4.427.863,—	" "
Op effecten enz.	f 141.035.577,25	" "
Op goederen en celen	f 140.330.210,48 705.366,77	" "
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)	" "	f 141.035.577,25 ²⁾
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	" "	" —
Munt en muntmateriaal	" "	f 1.500.000.000,—
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 425.994.518,17	" "
Zilveren munt enz.	f 8.617.261,06	" 434.611.779,23
Papier op het buitenland	f 266.554.300,—	" "
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	" 183.819.328,21	" "
Buitenlandse betaalmiddelen	" 2.510.243,82	" 452.883.872,03
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	" "	" 270.929.485,19
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds	" "	" 119.096.434,55
Gebouwen en inventaris	" "	" 2.000.000,—
Diverse rekeningen	" "	" 138.162.832,94
		f 4.860.719.981,19
Passiva.		
Kapitaal	" "	f 20.000.000,—
Reservefonds	" "	" 15.333.335,71
Bijzondere reserves	" "	" 61.674.999,18
Pensioenfonds	" "	" 22.511.170,29
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	" "	" 1.499.667,79
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	" "	" 75.621.710,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	" "	" 2.988.891.295,—
Bankassigaties in omloop	" "	" 46.207,30
Rekening-courant saldo's	" "	" —
's Rijks Schatkist	f 448.822.647,81	" "
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	" 288.960.853,70	" "
Geblokkeerde saldo's	" 2.515.592,25	" "
Saldo's van banken in Nederland	" 44.316.915,50	" "
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	" 415.176.894,47	" "
Andere vrije saldo's	" 320.604.606,57	" 1.520.397.510,30
Crediteuren in vreemde geldsoort	" "	" 8.023.384,03
Diverse rekeningen	" "	" 156.720.701,59
		f 4.870.719.981,19

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99)

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Teged op resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rek.ort. (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.186	153.109	2.744.151
4 Juli '49	446.906	193.821	213.172	146.311	3.015.921
11 Juli '49	447.092	214.526	212.884	141.757	2.975.553
18 Juli '49	447.253	230.938	201.131	153.955	2.966.180
25 Juli '49	447.275	238.897	200.325	163.650	2.975.964
1 Aug. '49	447.436	240.733	219.014	148.459	3.043.409
8 Aug. '49	434.468	259.878	179.291	142.847	3.006.945
15 Aug. '49	434.612	266.554	186.330	141.036	2.988.891

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblok-keerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46			2.506	82.918	414.930	404.432
4 Juli '49	112.051	378.500	2.556	72.477	428.596	367.464
11 Juli '49	167.670	420.948	2.532	64.639	447.085	381.798
18 Juli '49	217.650	420.948	2.506	44.126	427.762	390.469
25 Juli '49	487.504	203.102	2.460	60.094	430.138	374.385
1 Aug. '49	395.129	243.086	2.449	33.788	407.409	320.946
8 Aug. '49	447.325	272.727	2.516	44.317	415.177	320.605
15 Aug. '49	448.823	288.961				

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debits and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	Gouden en Zilveren muntten
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1	1,3
27 Juli '49	0,2	1.349,2	1.350	1.305,1	45,1	4,8
3 Aug. '49	0,2	1.349,2	1.350	1.307,5	42,8	4,8
10 Aug. '49	0,2	1.349,2	1.350	1.302,8	47,5	4,8

Data	Govt securities	Other securities		Deposits			
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H. M. Treasury Special account	Banken
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—	278,9
27 Juli '49	347,2	15,3	34,4	428,6	11,2	32,4	294,0
3 Aug. '49	349,8	13,0	29,1	421,1	12,9	32,4	286,1
10 Aug. '49	345,4	11,1	28,3	418,8	10,1	32,4	288,7

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Teged op het buitenland	Handelspapier op België en overzeesrechten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
7 Juli 1949	30.808	11.563	1.800	8.992	317	459
14 Juli 1949	30.561	12.442	1.663	8.720	432	422
20 Juli 1949	30.758	12.634	1.155	8.716	275	407
28 Juli 1949	31.551	12.162	1.270	8.902	330	389
4 Aug. 1949	31.669	12.572	1.672	10.230	300	335

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
7 Juli 1949	916	95.317	85.609	1.256	1.636	6.197
14 Juli 1949	915	95.570	85.565	1.489	1.942	6.526
20 Juli 1949	915	94.398	85.532	131	2.039	5.519
28 Juli 1949	915	95.119	85.794	565	1.990	5.777
4 Aug. 1949	915	97.150	86.985	711	2.372	6.711

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering van Indonesië
31 Maart 1947	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
6 Juli 1949	470.984	103.115	14.683	68.654	993.998
13 Juli 1949	470.983	91.175	14.644	65.359	997.842
20 Juli 1949	470.984	90.125	14.688	69.260	1.027.318

Data	Diverse rekeningen (actief)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Diverse rekeningen (passief)
			Van de Regering van Indonesië	Van anderen	
31 Maart 1947	81.527	453.816	—	503.718	101.304
6 Juli 1949	31.351	855.642	—	772.576	54.775
13 Juli 1949	24.652	867.688	—	757.425	31.347
20 Juli 1949	22.968	867.282	—	789.779	29.922

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979.

Muntbiljettencirculatie per 6 Juli 1949 f 887.461.618.

Muntbiljettencirculatie per 13 Juli 1949 f 889.915.840.

Muntbiljettencirculatie per 20 Juli 1949 f 889.919.790.75.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Juli 1949	15 Juli 1949
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 482.840.756,07	f 216.738.305,99
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 10.491.744,46	„ 2.485.885,36
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabellen	„ 363.684.337,97	„ 348.152.567,68
Voorschotten op ultimo Juni 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vorderingen in rekening-courant op Indonesië	„ 1413.835.945,51	„ 1401.823.368,35
Suriname	„ 30.935.221,84	„ 26.808.842,23
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfondsen	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en I.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 382.778.000,06	„ 353.266.264,15

Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1727.555.300,—	f 1727.558.800,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1800.000.000,—	„ 1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil)	—	—
f 5.540,3 mln w.o. garantie Bretton Woods f 804 mln	„ 4736.300.000,—	„ 4708.900.000,—
Daggeldeningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 136.173.950,—	„ 135.620.402,—
Schuld op ultimo Juni '49 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 90.611.785,—	„ 90.611.785,—
Schuld in rek.-courant aan: Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 4.076.525,59	„ 5.409.534,54
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfondsen	„ 13.839.038,84	„ 15.111.852,52
Het staatsbedrijf der P., T. en I.	„ 476.273.660,77	„ 454.901.892,37
Andere staatsbedrijven	„ 101.029,29	„ 68.700,36
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 2134.348.118,83	„ 2137.931.604,97

**INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN BIJ DE SPAARBANKEN
IN NEDERLAND ¹⁾.**
(In miljoenen gulden)

Maand	Inleggingen			Terugbetalingen			Saldo
	R.P.S.	Part.	Totaal	R.P.S.	Part.	Totaal	
Totaal '46	246,4	295,1	541,5	544,5	377,1	921,6	— 380,1
Totaal '47	253,7	307,5	561,2	316,2	285,7	601,9	— 40,7
Totaal '48	252,7	345,8	598,5	351,3	361,1	712,4	— 113,9
Jan. 1949	24,4	38,7	63,1	24,0	29,6	53,6	+ 9,5
Febr. 1949	24,3	33,8	58,1	23,1	26,1	49,2	+ 8,9
Mrt. 1949	24,4	34,4	58,8	28,2	31,8	60,0	— 1,2
Apr. 1949	19,3	27,0	46,3	25,9	29,6	55,5	— 9,2
Mei 1949	23,0	35,4	58,4	27,5	32,2	59,7	— 1,3
Juni 1949	22,9	32,0 ²⁾	54,9 ²⁾	28,5	31,0 ²⁾	59,5 ²⁾	— 4,6 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“

²⁾ Voorlopige gegevens.

**WERKLOOSHEID EN WERKVERRUIMING
IN NEDERLAND ¹⁾.**

Maand	Geheel werklozen	Geheel wachtgelders	Geregistreerde D. U. W.- arbeiders ²⁾
30 Juni 1945	112.622	120.800 ²⁾	18.300 ²⁾
29 Juni 1946	45.953	3.382	30.693
31 Juli 1948	22.036	429	5.227
31 Aug. 1948	24.785	360	4.247
30 Sept. 1948	25.898	282	2.922
31 Oct. 1948	28.770	349	5.928
30 Nov. 1948	32.702	330	14.896
31 Dec. 1948	44.784	1.461	25.119
31 Jan. 1949	53.895	1.146	29.755
28 Febr. 1949	50.052	970	30.968
31 Maart 1949	39.025	791	27.520
30 April 1949	36.909	903	23.571
31 Mei 1949	35.100 ²⁾	1.200 ²⁾	20.000 ²⁾
30 Juni 1949	31.800 ²⁾	700 ²⁾	16.900 ²⁾
30 Juli 1949	33.200 ²⁾	600 ²⁾	12.600 ²⁾

¹⁾ Bronnen: „Maandschrift van het C.B.S.“ en „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; gegevens van de arbeidsbureaux.

²⁾ Incl. vorstwerklozen, zieken, arbeiders, die ongevallenuitkering ontvingen, benevens van een aantal personen, die in het „vrije bedrijf“ werk vonden, zonder dat de arbeidsbureaux hiervan tijdig bericht ontvingen.

³⁾ Schattingen.

IN- EN UITVOER VAN INDONESIA ¹⁾.

Tijdvak	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen gulden	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen gulden	Waarde in miljoenen gulden
Totaal 1938	2.002	478	10.944	658	+ 180
Totaal 1947	909	754	1.112	332	— 422
Totaal 1948	2.134	1.161	5.219	1.044	— 117
1949 Jan.	141	56	492	107	+ 51
Febr.	204	118	474	104	— 14
Mrt.	140	106	498	103	— 3
Apr.	228	141	657	123	— 18
Mei	210	106	631	99	— 7

¹⁾ Bron: Centraal Kantoor van de Statistiek.

Verliesposten Voorkomend System

bestaande uit 4 Diensten - **V.V.S.** -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden, van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14—18, Amsterdam-C. Telefoon 38631 (5 lijnen)

C. MASTENBROEK

Ben. Molendijk 14 - Goudswaard

- **BEDRIJFSADMINISTRATIE**
- **BOEKHOUDINGEN**
- **BELASTINGZAKEN**

AMSTERDAMSCH BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 31 JULI 1949

ACTIEF

Kassa, Kassiers en Daggeldelingen	/ 37.266.587,37
Nederlands schatkistpapier	„ 755.379.900,00
Ander overheidspapier	„ 20.014.724,60
Wissels	„ 5.074.141,25
Bankiers in binnen en buitenland	„ 59.077.685,74
Effecten en syndicaten	„ 3.733.429,16
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	„ 20.920.945,57
Debiteuren	„ 219.857.780,73
Deelnemingen	„ 15.948.968,92
Gebouwen	„ 6.000.000,00
	/ 1.143.273.663,34

PASSIEF

Kapitaal	/ 70.010.000,00
Reserve	„ 33.500.000,00
Bouwreserve	„ 6.000.000,00
Deposito's op termijn	„ 79.949.706,85
Crediteuren	„ 919.941.765,98
Diverse rekeningen	„ 33.872.190,51
	/ 1.143.273.663,34

**VOOR KANTOOR OF
★ BEDRIJF ★**

Vraag en aanbod inzake Kantoorbehoeften, Brandkasten, Machines, Gebouwen, Industrie-terreinen, enz.

**TE KOOP
AANGEBODEN:**

Entocé-apparaat. H.R.

Event. in ruil voor

**Retocé-apparaat
W. 47 of W. 49**

Br. met uitv. incl. onder no.
ES 1493, bur. v. d. bl.,
Postbus 42, Schiedam.

ADVERTEER

IN

DIT BLAD

N.V. PHILIPS' TELECOMMUNICATIE INDUSTRIE
v/h Nederlandsche Seintoestellen Fabriek
HILVERSUM

Alle Communicatie-apparatuur op het gebied van
Radio - Lijntelefonie - Automatische telefonie

Vacatures

Gezocht voor spoedige indiensttreding:

Jurist of Economisch Doctorandus

vloeiend Frans sprekend en schrijvend. Bereid om tijdelijk in Frankrijk werkzaam te zijn. Representatief voorkomen. Zij, die kennis hebben van het Bank- of Effectenwezen genieten de voorkeur. Salaris nader overeen te komen.

Br. no. 330 K.K., Adv. Kant. de Bussy, Rokin 60, Amsterdam-C.

Beschikbare krachten

Secretaris

Steller dezès, algemeen ontwikkeld, representatief met zakelijke aanleg en juridische ervaring, verscheidene jaren werkzaam als secretaris ener grote Werkgeversorganisatie, welke binnenkort door omstandigheden wordt ontbonden, wenst gaarne in relatie te treden met soortgelijke organisatie, vereniging of anderszins, om daarvoor als secretaris werkzaam te zijn. Beschikt over prima referenties, eigen kantoor en telefoon.

Aanbiedingen worden gaarne spoedig ingewacht onder no. ESB 1488, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

POLITIE-OFFICIER

m. buitengew. recherche-capac. en erv. wil v. betr. verand.; gr. concern of Overheid. Energ. persheid, v. z. g. h.; zeer repres.; leiderscapac. Spr. vloeiend Spaans en mod. talen; gr. jur. kennis. Pr. ref. Br. No. ESB 1490, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

met tropenervaring, thans 35 jaar, zoekt nieuwe betrekking in bosbouw, landbouw, research of handel.

Liefst met uitzending naar Afrika, (Zuid)-Amerika, West-Indië.

Br. onder no. ESB 1489, bur. v. d. blad., Postbus 42, Schiedam.

LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

richting Akker- en Weidebouw, ook bekend met de teelt en verwerking van kruiden, zoekt betrekking. Br. onder no. ESB 1492, bur. v. d. Blad, Postbus 42, Schiedam.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar; voor België/Luxemburg Belg. francs 465 per jaar, te voldoen door storting bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 14r, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

De Gedeputeerde Staten van de Provincie Overijssel roepen op sollicitanten naar de betrekking van

Commissies ter Provinciale Griffie

of

Hoofdcmissies ter Provinciale Griffie

werkzaam te stellen op de 2e afdeling (Gemeentecomptabiliteit).

Jaarwedde volgens thans nog geldende regeling:

Commissies f 3.360 tot f 4.500 met 1 éénjaarlijkse verhoging van f 240.— en 5 van f 180.—;

Hoofdcmissies f 4.620 tot f 5.940 met 1 éénjaarlijkse verhoging van f 240.— en 6 van f 180.—

Technische herziening in voorbereiding.

Vereisten: Diploma Gemeente-Administratie I en diploma Gemeente-financiën, alsmede praktische ervaring.

Sollicitatiestukken in te zenden binnen veertien dagen na verschijning van dit blad.

Persoonlijk bezoek alleen na oproeping.

Aan de Technische Hogeschool is te vervullen de vacature van

Secretaris van Curatoren

Eigenhandig geschreven sollicitaties, te richten aan H. M. de Koningin, vergezeld van een korte levensbeschrijving en opgave van referenties, in te dienen bij het College van Curatoren te Delft.